

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**PORNO BAĞIMLILIĞININ KİŞİLERİN CİNSEL
GELİŞİMLERİ, KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİ VE
BEDEN ALGILARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

ESMA SEÇGEL

İSTANBUL, 2023

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

**PORNO BAĞIMLILIĞININ KİŞİLERİN CİNSEL
GELİŞİMLERİ, KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİ VE
BEDEN ALGILARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

**(ESMA SEÇGEL)
210134017**

**Danışman
(Doç. Dr. İtir Tarı Cömert)**

İSTANBUL, 2023

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Esmâ Seçgel

TEŞEKKÜR

Eğitim öğretim hayatımda destekleri çok büyük olan Alim Osman ve Mehmet Seçgel'e; tüm ağlamalarımı, sızlanmalarımı çeken ve beni hep telkin eden sevgili annem Hüsnüye Seçgel'e; mesleki anlamda kendimi yetersiz gördüğümde beni hep destekleyen ve ayağa kaldıran canım dostlarım Zeynep Sultan Keskin'e, Hatice Kübra Ahıskalı'ya, Zeynep Kaya'ya ve Aslıhan Küçük'e; çocuklara olan sevgimi bin kat arttıran, beni anne yarısı yapan ve çocuklarla çalışmamı destekleyen sevgili ablalarım Esra Aksoy ve Tuba Yiğit'e; tarif edilemez bir sevgi duyduğum ve bana her seferinde bambaşka bakış açıları kazandıran sevgili yeğenlerim Erva Aksoy ve Ömer Ali Yiğit'e; gerek derslerdeki yardımı olsun gerek duygusal desteği olsun hep yanımda hissettiğim sevgili arkadaşlarım ve meslektaşlarım Gamze Aylin Haksever'e ve Furkan Yılandiloğlu'na; bugün burada bu cümleleri yazmama vesile olan, psikoloji alanında başarılı olacağıma inanıp beni yüreklendiren ve destekleyen sevgili hocam Leyla Uçgun'a ve son olarak lisans dönemimden beri kendisini model aldığı, bilgilerine hep çok güvendiğim sevgili danışmanım ve hocam Doç. Dr. İtir Tarı Cömert'e sonsuz teşekkürlerimle.

Esma Seçgel

**PORNO BAĞIMLILIĞININ KİŞİLERİN CİNSEL GELİŞİMLERİ,
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİ VE BEDEN ALGILARI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ**

Esmâ Seçgel

ÖZET

Bu çalışma porno bağımlılığının kişilerin cinsel gelişimleri, kişilerarası iletişimleri ve beden algıları üzerindeki etkilerini incelemeyi hedeflemektedir. Porno bağımlılığı teşhisi APA’da yer almasa da çok sık porno tüketimi kişinin sosyal, fiziksel ve psikolojik hayatını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yine sık porno tüketimi kişinin beyinde bazı değişikliklere sebep olmaktadır. Pornografik içeriğe çok fazla maruz kalan ergenler, cinsel deneyimi olmadan cinselliğe dair ilk bilgileri pornodan öğrendikleri için cinsel gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Literatürde pornografik içerikleri çok fazla tüketen kişilerin ben merkezci özelliklerinin olduğu, yeni bir ortama uyum sağlamakta zorlandıkları ve duygularını ifade etmekte zorlanan kişiler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çok fazla pornografik içeriğe maruz kalan kişinin cinsel ilişkide kendini izleme davranışının daha çok olduğu, düşük benlik saygısı ve olumsuz beden algısına sahip olduğu da belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler; Porno bağımlılığı, cinsel gelişim, kişilerarası ilişkiler, beden algısı

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF PORN ADDICTION ON PEOPLE’S SEXUAL DEVELOPMENT, INTERPERSONAL RELATIONS AND BODY IMAGE

Esmâ Seçgel

ABSTRACT

This study aims to examine the effects of porn addiction on people’s sexual development, interpersonal relation and body perception. Although the diagnosis of porn addiction is not included in the APA, frequent porn consumption negatively affects the social, physical and psychological life of the person. In addition, frequent porn consumption causes some changes in the brain of person. Adolescents who are exposed to pornographic content too much, their sexual development is negatively affected because they learn the first information about sexuality from porn without having sexual experience. In the literature, it has been stated that people who consume pornographic content too much have self-centered characteristics, have difficulties in adapting to a new environment and have difficulties in expressing their feelings. It was also stated that the person who was exposed to too much pornographic content had more self-monitoring behavior during sexual intercourse, had low self-esteem and negative body image.

Keywords; Porn addiction, sexual development, interpersonal communication and body perception.

ÖNSÖZ

İnternetin hayatımıza girmesiyle birlikte pornografik içeriklere internet üzerinden ulaşım çok kolay olmuştur ve pornografi sektörü kendini geliştirmeye başlamıştır. Bu sektörün gelişimi insan üzerinde birçok olumsuz etki yaratmıştır. Bu çalışmanın amacı ise pornografinin etkilerini kişilerin cinsel gelişimleri, kişilerarası iletişimleri ve beden algıları üzerinden incelemektir. Araştırma yapılırken Google Akademik, Pubmed, Türk Hava Yolları Kütüphanesi'nin veritabanı, Sage Journals, EBSCO ve Culture Reframe akademik kütüphanesinden faydalanılmıştır. Bu konuyu çalışmakta bana ilham olan Gail Dines'e ve Psikoloji İstanbul ekibine teşekkür ederim.

Ocak, 2023

Esma Seçgel

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. PORNO BAĞIMLILIĞI	4
1.1. Çocuk-Ergen ve Gençlerde Pornografiye Maruz Kalma.....	6
1.2. SEXTING (GENÇLERDE CEP TELEFONUNDAN CİNSEL İÇERİKLİ MESAJ YA DA FOTOĞRAF GÖNDERME).....	8
1.3. PROBLEMLİ CİNSELLEŞTİRİLMİŞ DAVRANIŞLAR	9
1.4. CİNSEL AGRESYON VE/VEYA ŞİDDET	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
2. CİNSEL GELİŞİM	12
2.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE CİNSEL GELİŞİM.....	13
2.2. ERGENLERDE VE YETİŞKİNLERDE CİNSEL GELİŞİM	15
2.3. CİNSEL EĞİTİMDE EBEVEYN TUTUMU	16
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	19
3. KİŞİLERARASI İLİŞKİLER	19
3.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER.....	20
3.2. ERGENLİKTE VE YETİŞKİNLİKTE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER	21
3.3. SÖZLÜ İLETİŞİM	22
3.4. SÖZEL OLMAYAN İLETİŞİM	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	25
4. BEDEN ALGISI.....	25
4.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE BEDEN ALGISI .	26
4.2. ERGENLİKTE BEDEN ALGISI.....	27
SONUÇ.....	29
TARTIŞMA	38
KAYNAKÇA	41

KISALTMALAR

KCD	Kompulsif Cinsel Davranış
MRI	Manyetik Rezonans Görüntüleme
STD	Sexually Transmitted Diseases
HIV	Human Immunodeficiency Virus
SICEUS	Amerika Birleşik Devletleri Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyi
ark.	Arkadaşları
vs.	Vesaire
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Et al.	Ve arkadaşları
Ss	Sayfa sayısı
Eds	Editörler
Lgbt	Lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel
APA	Amerikan Psikoloji Birliği

GİRİŞ

İnternet üzerinden pornografik içeriklere girmek artık çok basit olduğu için insanlar kolayca ulaşım sağlayabiliyor ve pornografi sektörü bunu bildiği için de bu alana çok fazla yatırım yapıyor. Son yıllarda internet pornografisi, internet kullanımının yaklaşık %50'sinin cinsel içerikli web siteleriyle ilgili olduğu ve tahminen 13 milyar dolarlık bir endüstri haline gelmiştir (Wetterneck et.al., 2012). Porno bağımlılığı olup iyileşen ya da iyileşmeyen 2 milyona yakın insan bulunuyor. Yapılan bir anket çalışmasına göre de her on kişiden biri pornografi izlemek için günlük hayatındaki işlerini aksatıyor ve gününün çoğunu internette pornografi izleyerek geçirmek istiyor (Tarhan & Nurmedov, 2011). Birkaç araştırma, dünya genelinde erkeklerde %50 ila %99, kadınlarda ise %30 ila %86 arasında değişen pornografi kullanım oranı olduğunu belirtiyor. Erkekler daha çok fotoğraf ve video gibi pornografik içerikleri tercih ederken, kadınların ise daha çok iletişim kurmaya yönelik canlı sanal sohbet ağlarına katıldıkları görülmüştür ve her iki cinsin de pornografik içerikleri izleme ya da sanal sohbete katılma amacının kendilerini meşgul etmek olduğu belirtilmiştir (Razzaq & Dar, 2020; Savcı et.al., 2021). Pornografik içerik, insanları cinsel olarak uyarılmalarını hedefleyen içeriklerin üretilmesidir ve hem video hem de fotoğraf şeklinde olabilir. Pornografik içerik çoğunlukla vajinal-anal ilişki, oral seks, mastürbasyon gibi farklı cinsel etkinlikleri içerir. İnternet geldiğinden beridir bu içeriklere ulaşım hem ücretsiz hem de çok kolay olduğu için insanlar bu platformlarda daha çok vakit geçirmeye başlamıştır. İnternet pornografisine iletişim üçlü-a arama motoruyla ulaşım sağlanıyor. Birincisi, erişilebilir olmasıdır. Birçok cinsel içerikli siteye kolayca ulaşım sağlanabiliyor. İkincisi, cinsel içerikli materyalleri kolayca satın alabilmektir. Bazılarını ücretsiz bazılarını da çok düşük ücretlerle satın alabilirler. Üçüncüsü de kullanıcıların anonimliğinin sağlanmasıdır (Peter & Valkenburg, 2016; Efrati & Amichai-Hamburger, 2020). 2000 ile 2016 yılları arasındaki yapılan araştırmalara bakıldığında pornografi, çiftlerin ilişkisini hem olumlu hem de olumsuz yönde

etkiliyor. Uyarılma problemi yaşayan kadınlara cinsel terapide uyarılmasını artırmak için duyularını kullanarak haz duyma becerisinin artırılması hedeflenir. Erojen bölgelere masaj yapmak, pornografik hikayeler okumak ya da dinlemek, pornografik içerikli videolar izlemek örnek olarak gösterilebilir ve kadınlar daha çok dokunmayla uyarılırken erkekler ise görsel materyallerle uyarılırlar (Newstrom & Harris, 2016; Gillan, 1987). ABD’de yapılan araştırmalara göre erkeklerin %66’sı kadınların ise %41’inin pornografik içerik izlediği belirtmiştir ve internet yoğunluğunun %50’si yine pornografik içerikle ilgilidir. Pornografik içerik tüketim sıklığının, birtakım olumsuz sonuçları olduğu öngörülmüştür. İnternet üzerinden pornografik içeriğe ulaşanlar ile uzunlamasına yapılan bir araştırma sonucuna göre, online şekilde pornografiye erişimden yaklaşık 1 yıl sonra kişinin kompulsif bir şekilde bilgisayar kullanımı olduğu belirtilmiştir. Bu sebeptendir ki pornografik içerik tüketiminin, kişi bağımlı olmasa bile beynin yapısında ve işlevinde etkisi olduğu varsayılmaktadır. Bununla birlikte yine sık pornografi kullanımı kişinin davranışlarını ve sosyal bilişlerini de etkilediği bilinmektedir (Kühn & Gallinat, 2014). Pornografik içerikleri izleyen kişiler problemleri davranışların nesnesine doğrudan maruz kaldıkları için duygudurumları negatif olarak etkilenmektedir ve fazla pornografi kullanımı internet bağımlılığıyla beraber porno bağımlılığına da katkıda bulunur (Romano et.al., 2013). İnternet pornografisine fazla zaman ve enerji harcayan kişiler, kaygı, depresyon ve gerçek hayattaki partnerleriyle bağlanma sorunları açısından olumsuz kişisel sonuçlarla karşılaşır. Bu kişiler mükemmel cinsel görselleştirmeyi aradıkları ve bunu da gerçek hayatta bulamadıkları için internet pornografisine yönelirler (Philaretou, 2005). Bir araştırmaya göre, internet pornografisinin kullanım saatlerinin dürtüsellekle, deneyimsel kaçınma ve kaçınmayla başa çıkma yöntemleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Wetterneck et.al., 2012). Yine bir başka araştırmaya göre, pornografik içerik kullanım sıklığı ne kadar fazlaysa bir o kadar fazla da anhedoninin gözlendiği belirtilmiştir (Sklenarik et.al., 2020). Daha genç yaş ve daha düşük eğitim düzeyi, daha yüksek problemleri pornografi kullanımıyla ilişkilendirildi. Depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, uykusuzluk ve dürtüsellik de yine problemleri pornografi kullanımıyla pozitif olarak ilişkilidir (Shirk, et. al., 2021). Problemleri porno kullanımıyla ilgili motivasyonlar genellikle cinsel zevk alma, can sıkıntısından kaçınma, duygusal dikkat dağınıklığı veya bastırma ve son olarak stres

azaltmadır. Cinsiyetler arası farklılığa baktığımızda 18-30 yaşlarındaki kişilerin pornografi kullanım amacına baktığımızda kadınlar daha çok romantik partnerleriyle kullanmayı tercih ederken, erkekler yalnız başına ya da romantik partneri olmayan arkadaşlarıyla kullanmayı tercih etmişlerdir ayrıca erkekler kadınlara nazaran yalnız cinsel eylemleri yapma (mastürbasyon) ve daha az sosyal ilişki kurma eğilimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Böthe, 2020; Savcı et.al., 2021). Bağımlılık terimi zorlayıcı pornografiyle mücadele edenler tarafından sıklıkla kullanılır. Araştırmacılar, zorlayıcı pornografi kullanımının üstesinden gelmek için mücadele edenlerin, bağımlılığın tanısal özelliklerinin hepsi olmasada birçoğunu karşıladığını bulmuşlardır. Bu özellikler a) psikolojik ve nörofizyolojik etkenler; b) pornografik deneyiminin yoğun, meşgul edici ve değiştirilmiş halinin üretilmesi; c) gerçeklikten ve/veya fanteziden kaçış, d) uyumsuz bir başa çıkma stratejisini temsil eden; e) partneriyle bağlılık kuramamak; f) yüksek riskli davranışlardan kaçınmamak (iş yerinde pornografi izlemek); g) kişisel, iş ve ilişki kaybına sebep olan; h) duyarsızlaşma, fiziksel ve psikolojik tolerans; i) fiziksel ve psikolojik bağımlılıktır. Birçok kişi için pornografi kullanımları tüm bu kriterleri karşılamaktadır (Zitzman & Butler, 2009; Wolfe, 2000). 158 erkek ve 203 kadının katıldığı Türkiye’de yapılmış bir nicel araştırmada kişilerin cinsel bağımlılık, yaşamdan alınan doyum ve erken çocukluk dönemi işlevsiz şemalar arasındaki ilişki incelenmiştir. Kişiler rahatsız edici duygular yaşarken cinsel istek yaşayan ve cinsel rüyalar görenlerin cinsel bağımlılığı olma ihtimali daha yüksek çıkmıştır. Genellikle kendini yalnız hisseden kişilerin cinsel bağımlılığa yatkınlığı daha fazla çıkmıştır (Kızılok, 2021). Türkiye’de porno bağımlılığının yaygınlığı ile ilgili bilimsel araştırma verileri yoktur fakat Milliyet ve Karadeniz gazetesinde bazı istatistik sonuçlar mevcuttur. Katılımcıların yüzde 59’u cinsellikle ilgili bilgi edinmek için internete başvurduklarını, yüzde 36’sının ise pornografiyle beraber doktor, arkadaş ve aileden bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Yine Türkiye’de yapılmış Çarpıcı Seks Anketi sonucuna göre katılımcıların yüzde 47’si haftada bir kez pornografik içerik izlediklerini belirtmişlerdir (Savcı et.al., 2021).

1. PORNO BAĞIMLILIĞI

Amerikan Psikoloji Birliğinin El Kitabı'nda pornografi bağımlılığı teşhisi yoktur. Porno- pornografi bağımlılığı ya da diğer adıyla sanal seks kişinin günlük yaşamını etkileyen ve sağlıklı psikolojik işleyişi engelleyen cinsel veya pornografik içerikli materyallerin aşırı izlenmesidir. Porno ve seks bağımlılığı için cinsellik, hiperseksüalite, kontrol dışı cinsel davranışlar, kompulsivite, sorunlu pornografi kullanımı, düzensiz pornografi kullanımı gibi terimler kullanılsa da en yaygın kullanılan terim porno ve seks bağımlılığıdır (Struthers, 2017; Taylor, 2020; Wordecha et.al., (2018); Cavaglione (2009). İnternet üzerinde üç şekilde pornografik içeriğe ulaşım sağlanabiliyor. Bunlardan birincisi, internet aracılığıyla kişilerin birbirlerine cinsel içerikli video ve fotoğraf alışverişi yapmasıdır. Bir diğeri, cinsel içerikli konuşmaların online sohbet gruplarıyla etkileşimli bir şekilde o anda yapılmasıdır. Sonuncusu ise de pornografik içerikli videoları, fotoğrafları bilgisayara indirmek ve internet üzerinden alınan video kasetleridir (Tarhan & Nurmedov, 2011). Yapılan bir araştırmaya göre porno bağımlılığı olan kişilerin genel olarak iyi, sakin ve uyanık hissetmekle olumsuz bir şekilde ilişkili olduğunu ve günlük yaşamda algılanan stres, heyecan arayışı ve duygusal kaçınma ile pozitif bir ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca porno bağımlılığı kişilerin, ruh hali ve cinsel uyarılma üzerinde, kullanıcı için pekiştirici etkileri olduğunu gösterdi (Laier & Brand, 2017). Kişiler siber pornoda, gerçekçi olmayan ve abartılı cinsel aktivitelerini sürdüren ve güçlendiren zihinsel bir düşünme, hissetme ve hareket etme durumu olarak deneyimlerler ve zaman geçtikçe kendilerini cinsel fantezilerine önemli ölçüde kaptırdıklarını ve fantezilerini gerçekleştirmenin, stres atmalarının, depresyon ve kaygılarıyla başa çıkmanın tek yolu olan siber seksüel uygulamalarına bağımlı hale geldiklerini fark ederler (Philaretou et.al., 2005).

Literatürde kompulsif cinsel davranış, davranışsal bağımlılık olarak kavramsallaştırılmıştır. 19 kompulsif davranış bozukluğu tanısı alanlarla, 19 sağlıklı

gönüllüler çalışmaya katılmış, cinsel içerikli videolar müstehcen olmayan videolar karşılaştırılarak katılımcıların fonksiyonel MRI görüntüleri değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre sağlıklı katılımcılara kıyasla kompulsif cinsel davranış bozukluğu olanların cinsel içerikli videolara yanıt olarak daha fazla cinsel istek duymuşlardır. Dorsal anterior singulat, ventral striatum, amigdalanın aktivasyonu kompulsif cinsel davranışları olan bireylerde görülmüştür ve cinsel içerikli materyale kaldıktan sonra kortikostriatal limbik devre daha fazla aktif hale gelmiştir (Voon et.al., 2014). Yapılan bir başka araştırmaya göre kokain bağımlısı hastaların fonksiyonel MRI taramalarına bakılmıştır. Deneklere bilinç kapanmadan önce uyuşturucuyla ve cinsellikle görseller gösterilmiştir. Araştırmacılar, cinsel materyaller gösterilen deneklerde, uyuşturucuyla ilgili ipuçları gösterildiğinde olduğu gibi aynı limbik sistem ve ödül mekanizmasının aktivasyonunu bulmuşlardır (Childress et.al., 2008). Kompulsif cinsel davranış, psikostimulanlara tekrar tekrar maruz kalmaya benzer şekilde mezolimbik sistemde işlevsel ve morfolojik değişikliklere neden olur (Pitchers et.al., 2010). Norman Doidge, bağımlılık ve ödül sistemindeki mekanizmayı özetlemiştir. Kişi zorunlu ve kronik olarak pornografi izlediğinde ödül sistemine dopamin salınımının devam etmesi için uyarıcıları harekete geçirdiğini belirtmiştir. Kronik olarak pornografi izlemek nöroplastik değişikliklere sebep olur. Daha önce doğal cinsellik için oluşturulan beyin haritaları, pornografinin kronik olarak izlenmesiyle oluşturulan, yeni geliştirilen ve sürekli olarak güçlendirilen haritalarla karşılaştırılmaz. Böylece bağımlı olan kişi, daha yüksek heyecan seviyesini korumak için daha açık ve grafiklerle dolu internet pornografisini izler (Love et.al., 2015). 23 kompulsif cinsel davranışı olan kişiler ile 22 sağlıklı kişiler cinsel ve cinsel olmayan uyaranları pasif olarak izlerken taranmıştır ve deneklerin cinsel istek seviyeleri, her cinsel uyaran yanıt olarak değerlendirilmiştir. Sağlıklı kişilere kıyasla, KCD'si olan kişiler, cinsel uyaranlara maruz kalma sırasında daha sık ve daha fazla cinsel istek yaşadılar ve kaudat çekirdek, dorsal anterior singulat girus, alt parietal lob, talamus ve dorsolateral prefrontal kortekste daha fazla aktivasyon gözlenmiştir (Seok & Sohn, 2015). Yapılan bir çalışma önceki araştırmalarla tutarlı olarak, arzulu düşünmenin aktivasyonunda ve aşermenin artmasında üst bilişsel süreçlerin varlığı da doğrulanmıştır (Allen et.al., 2017). Beyin taramaları yapılan bir başka araştırmaya göre internet bağımlılığı (pornografi de içine

katılabilir) olan kişilerin striatumun DAT ekspresyon seviyesinin önemli ölçüde azaldığı ve bunun beyinde ciddi hasarlara sebep olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca nörogörüntüleme bulguları, internet bağımlılığının dopaminerjik beyin sistemlerindeki işlev bozuklukları ile ilişkili olduğunu da göstermektedir (Hou et.al., 2012).

Pornografi Kullanım Etkisi Ölçeğinin orijinali Hald ve Maladut tarafından iki alt boyut kullanılarak (pozitif ve negatif etkisi) toplamda 47 soruyla oluşturulmuştur. Ölçeği 7'li derecelendirme sistemiyle geliştirmişlerdir. Türkçe 'ye Bahire Aktuğ ve Fatma Gül Cirhinlioğlu tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak çevrilmiştir. Ölçekteki 27 önermeden elde edilen toplam puan 27'ye bölünür ve puan ortalaması yüksek çıkarsa pornografinin pozitif etkisi olduğunu; 20 önermeden elde edilen toplam puan 20'ye bölünür ve puan ortalaması yüksek çıkarsa pornografinin negatif etkisi olduğunu belirtmektedir (Aktuğ, 2018).

Pornografiye Yönelik Tutumlar Ölçeğinin orijinali Meagan M. Wood tarafından 66 maddelik bir soru havuzuyla 2010 yılında yayınlanmıştır. Türkçeye çevirisini geçerlik ve güvenilirliğini ölçerek Ogeday Çoker 2015 yılında yapmıştır. Türkçe çevirisinde 15 soru bulunmaktadır. 7'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçekten yüksek puan alan kişilerin pornografiye yönelik olumsuz tutumları olumluya doğru evrilmektedir (Çoker, 2015).

Aşırı pornografi kullanımı, kompulsif cinsel davranış problemi olarak karşımıza çıkabilir. Kompulsif cinsel davranışlar kişinin işlevselliğini bozan, mesleki ve sosyal hayatını sekteye uğratan, kişinin cinsel dürtüleri ve parafilik fantezileriyle hayatını stres faktörleriyle dolduran davranışlar kümesi olarak tanımlayabiliriz. Kompulsif cinsel davranışları olan kişiler, 1) dürtülerini kontrol etmekte zorlanırlar, 2) sosyal çevresiyle ve yasalarla başı derttedir, 3) romantik ve profesyonel yaşamda sıkıntılar yaşar ve 4) sağlık sorunları açısından risk altındadırlar (Savcı et.al., 2021).

1.1. Çocuk-Ergen ve Gençlerde Pornografiye Maruz Kalma

Son 12 ay içinde 9-16 yaş arasında olan çocukların yüzde 14'ü pornografik içeriğe maruz kalmıştır. Televizyon, video ve film gibi internette de pornografik içeriğe bakmak oldukça yaygın ve son 12 ayda tüm bu medyaya baktığımızda çocukların yüzde 23'ü bu pornografik içeriğe maruz kaldı ve yine bir başka araştırmaya göre 11-17 yaş aralığındaki çocukların %53'ü internette tiksindiren ya da rahatsız eden görüntülerle karşılaştı (Flood, 2009; Livingstone et.al., 2011).

15-17 yaş aralığındaki ergen kızların çevrimiçi ortamda karşılaştıkları rahatsız edici cinsel içeriklere karşı deneyimleri araştırıldı. Araştırma sonucunda cinsel içerik, aşırı bir cinsiyeti betimlediğinde, gelişimsel dönemine uygun olmadığına, partner ilişkisindeki normlara uygun olmadığına ve son olarak evdeki yaşantısını tehdit ettiğinde rahatsız oldular (Ikova et.al., (2015).

Araştırmaya göre kızlar, internet kullanırken erkeklere göre daha fazla rahatsızlık duyduklarını belirttiler ve bunun nedeni pornografik içerik olarak gösterildi. Bunun tam aksine yaşça büyük erkekler pornografiyi heyecan uyandırıcı olarak belirttiler. Aynı zamanda yaşça büyük kızlar erkeklere ve küçük yaşta çocuklara göre internet üzerinden daha sık iletişim kurdukları için pornografik içeriğe maruz kalmada risk altındalar (Soeters & Van Schaik, (2006).

Avustralya'da yaşayan gençler sürekli olarak müstehcen sahnelerle karşılaşılıyorlar. Hem kasıtlı hem de kazara olarak pornografik içeriğe maruz kalmaya zemin hazırlayan internette, 16-17 yaş arasında dörtte üçü kazara pornografik içerikle karşılaşırken, erkeklerin yüzde otuz sekizi kızların yüzde biri kasıtlı olarak bu içerikleri aramıştır. Çocuklarda yetişkinlere benzer iki özelliklerden bu içeriklere maruz kalıyorlar. İlk olarak, erkekler kızlara göre pornografik içerikli filmleri ve web sitelerini ararlar ve bu içerikleri sık tüketirler. İkincisi de çocuklarda yetişkinlerdeki gibi pornografik materyallerden kaçınmakta güçlük çekiyorlar (Flood, 2007). Avustralya'da yapılan bir başka araştırmaya göre yine erkeklerin pornografik içerikleri kızlara göre daha fazla izlediği belirtiliyor ve bu rakam %73'dür. 16-17 yaş aralığında olan çocukların bu videoları yaygın bir şekilde izlediği belirtiliyor. Kızların ise sadece %11'i pornografik içeriği izlediğini belirtiyor (Flood ve Hamilton 2003).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada 9-16 yaşları arasında 1018 çocuk, Avrupa’da 23 ülkeden 23000 çocukla görüşmeler yapılmış. İnternet kullanımındaki riskler kategorize edilmiş. Türkiye’de pornografik içerikli resim/fotoğraf görmek%11, pornografik içerikli resim/fotoğraftan sıkıntı duymak 48,2, siber zorbalığa maruz kalmak %3,2, pornografik içerikli mesaj almak 11,5, pornografik içerikli mesaj göndermek %3,7, alınan pornografik içerikli mesajdan sıkıntı duymak 38,5 olarak kaydedilmiştir (Karakuş et.al., 2014).

1.2. SEXTING (GENÇLERDE CEP TELEFONUNDAN CİNSEL İÇERİKLİ MESAJ YA DA FOTOĞRAF GÖNDERME)

Sexting cep telefonundan cinsel içerikli mesaj ya da fotoğraf göndermedir. Genellikle kişinin cinsel zevkle dolu olduğunda, zorbalık ve şiddeti de içeren bir konumda bulunmaktadır. Artan yaşla birlikte sexting’de de bir artış vardır. Cinsel içerikli mesajlaşma ve fotoğraf gönderme oranı gençler arasında %15-40 arasında ve yine başka bir araştırmaya göre de yaşı daha büyük ergenlerin %15-28’inin seks mesajı gönderdiğini göstermektedir. Kızların erkeklere oranla cinsel içerikli fotoğraf ve video içeriği görmede daha fazla rahatsız olduğu bulunmuştur. Ayrıca yine bir başka araştırma da genellikle gençlerden özellikle kızlar çıplak resim gönderilmesini istenmesinden rahatsızlık duydular ve hatta erkeklerin yarısından fazlası çıplak resim istenmesinden biraz rahatsız olduklarını belirttiler (Ringrose et.al., 2012; Temple et.al. 2013; Temple et.al., 2014).

Amerika’da 13-18 yaşındaki çocuklara yapılan ulusal anket sonucuna göre, mesajla ya da online şekilde cinsel içerikli fotoğraf gönderimi, madde kullanımı ve riskli cinsel davranışlar göstermede pozitif yönlü ilişki bulunmuşken, yüksek benlik saygısı ile negatif bir ilişki bulunmuştur ve ayrıca cinsel içerikli fotoğraf paylaşma sıklığının dürtüsel davranışla ve heyecan aramayla pozitif bir ilişki bulunmuştur (Ybarra & Mitchell, 2014; Dir, Cyders et.al., 2013).

Cinsel içerikli fotoğraf- video ve mesaj göndermedeki en büyük motivasyon zorlama veya baskıdır (Englader, 2012; Klettle et.al., 2014). Henderson ve Morgan (2011) ise cinsel içerikli mesaj göndermedeki motivasyonu 5 maddeyle incelemiştir. Katılımcıların neredeyse %85’i seksi görünmek ve seks yapmaya başlamak için neden olduğunu belirtirken, yaklaşık %80’ni partnerinin ilgisini çekebilmek için,

yaklaşık %65'i çapkın ve eğlenceli görünmek için, %30'u eşinden ya da arkadaşından gelen zorlamayla ve son olarak yaklaşık %30'u da kendi cinsel arzularını ve o anki duygularını yansıtmaya biçimini de neden olan göstermişlerdir.

1.3. PROBLEMLİ CİNSELLEŞTİRİLMİŞ DAVRANIŞLAR

Cinsel davranış sorunları olarak da literatürde karşımıza çıkan problemler cinselleştirilmiş davranışların tanımı, 12 yaş altındaki çocukların bedeninin bazı bölgelerini veya cinsel organlarını içeren gelişimsel olarak uygun olmayan ve zararlı bir takım davranışlar için kullanılır (Chaffin et.al., 2008). Bir çocuk gücünü karşı taraf istemese dahi cinsel aktiviteye geçmek için kullandığında problemler cinselleştirilmiş davranıştan bahsedebiliriz. Bu aktiviteyi kendinden küçük bir çocuğa, hayvana ya da bilişsel yeterliliği düşük olan diğer çocuklara bazen fiziksel güçle bazen de tehdit ederek uygular. Bu davranışlara okşamak, mastürbasyon, oral seks, gözetleme yapmak, penis, parmak ya da nesne kullanarak anüse ya da vajinaya girmek ve son olarak pornografik içeriğe maruz kalmak örnek olarak verilebilir (Pratt et.al., 2012). Okullarda problemler cinselleştirilmiş davranışlara sahip olan okulöncesi ve ortaokuldaki çocukların sayısının 10 yıl içinde arttığına dair raporlar vardır. Yeni Güney Galler eyaletinde, 2016'da çıkan bir gazete raporuna göre çocuklara yönelik cinsel saldırı sayısının 2005-2006 yıllarında %44'ten 2014-2015'te bu sayısının %80'e, aynı zamanda çocuklar arasındaki problemler cinselleştirilmiş davranış sayısında neredeyse iki katına çıktığı belirtilmiştir (McInnes & Ey, 2020).

Çocuklarda görülen problemler cinselleştirilmiş davranışın sebepleri olarak şiddete ve travmaya maruz kalmanın yanısıra ebeveynlerin yetersiz denetimleri de gösterilebilir. Bu çocuklar genellikle dürtüsel olup kendi kendilerini regüle etme becerileri de gelişmemiştir. Cinsel istismarda bulunan ergenler genellikle problemler cinselleştirilmiş davranış gösteren çocuklardan daha büyük olurlar. 12 yaşından küçük bir çocuk cinsel içerikli bir davranış sergilediğinde bu problemler cinselleştirilmiş davranış kategorisine girerken, 12 yaşından büyük çocuk için bu bir suç olarak da görülebilir (Dillard et. al., 2019). Genellikle öpüşmek, sarılmak ve el ele tutuşmak cinsel davranışları gelişimin bir parçası olarak kabul edilirken; çocukların cinsel aktiviteye ne zaman başlamaları gerektiği ise kişinin içinde yaşadığı kültürel ve sosyal ortama göre değişebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, Avusturalya

yasalarına göre 16 yaşından küçük çocuklar cinsel ilişkiye rıza gösterebilecek kişiler değildirler (McInnes & Ey, 2020). Cinsel istismara yönelik davranışlar sergileyen ergenlerde şiddetli istismar öyküleri, daha fazla fiziksel ve cinsel istismara uğrama, cinsel şiddete ve pornografiyle erkenden maruz kalma görülür (Levenson et.al., 2017; Seto & Lalumiere, 2010). Cinsel istismara yönelik davranış gösteren ergen ile, problemlili cinselleştirilmiş davranış gösterenler çocuklar arasındaki ortak özellik geçmişlerinde kötü muameleye maruz kalmalarıdır (Dillard et.al., 2019). Ayrıca yine başka bir araştırmada 4 risk faktörü belirtilmiş ve bunlar: cinsel istismar mağduru olmak, kronik ihmal, cinsel aktiviteye uygun olmayan şekilde tanık olmak, aile içi şiddete ya tanık olmak ya da doğrudan maruz kalmaktır (Pratt et.al., 2012).

Yapılan bir diğer araştırmaya göre pornografik içeriğe maruz kalmak, ergenlerde cinsel saldırganlık ve flört şiddetiyle ilişkili bulunmuştur. Özellikle şiddet içeren pornografiye maruz kalmak her tür ergen flört şiddetiyle ilişkili bulunmuştur (Rostad et.al., 2019). Yine İtalya’da yapılan bir başka çalışmaya göre, aktif ve pasif cinsel şiddetle istenmeyen seks ve pornografinin ilişkili olduğu ve pornografik materyalleri okumak aktif cinsel şiddetle daha güçlü bir şekilde bağlantılı bulunmuştur (Bonino et.al., 2006). 7 ülkede 22 çalışmanın meta analizinde, pornografinin cinsel saldırganlıkla ilişkisi; çocukların ve gençlerin uygunsuz cinsel davranışları da porno kullanımıyla bağlantılı bulunmuştur (Wright, Tokugana & Kraus, 2016).

Çocukluk çağı travması ve pornografi kullanımının problemlili cinselleştirilmiş davranışla ilişkilendiren güçlü araştırmalar artık mevcuttur. Araştırma sonuçları problemlili cinsel davranışlar geliştirmek ile çocuk cinsel istismarının kurbanı olmak arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (McKibbin et.al., 2017). Problemlili cinsel davranışları olan gençlerin cinsel istismara uğrama olasılığının cinsel olmayan suç davranışı olan gençlerden beş kat daha fazla olduğunu Seto ve Lalumiere (2010) meta analizlerinde bulmuşlardır. Ayrıca yine Aebi ve ark. (2015) yaptığı bir araştırma da, 9. Sınıf olup cinsel istismara uğramış erkek çocukların, istismara uğramayan diğer arkadaşlarına göre problemlili cinsel davranış göstermelerinin daha fazla olduğunu ve cinsel istismara uğramış kız çocuklarının da yüksek risk altında olduğunu belirtmişlerdir. Son olarak İspanya’da yapılmış bir araştırmaya göre, 14-18

yaşında olup cinsel suçtan hüküm giyen katılımcıların aile öyküsü, belirli kişilik özellikleri ve yetersiz cinselleşme gelişimi (vakaların %96'sı) ile ilgili risk faktörleri analiz edildi. Yetersiz cinselleşme gelişimi değişkeni erken yaşta pornografik içerik tüketimine (%70), cinselleştirilmiş bir aile ortamına (%26) ve çocukluk döneminde cinsel olarak mağdur olmayla (%22) ilişkili bulunmuştur (Siria et. al., 2020).

1.4. CİNSEL AGRESYON VE/VEYA ŞİDDET

Porno bağımlılığının cinsel saldırganlıkla ilişkili olup olmadığı birçok bilimsel araştırmanın konusu olmuştur. Pornografinin cinsel sandırganlık için bir risk faktörü olmasının sebepleri olarak klasik ve edimsel koşullanma, davranışsal modelleme, cinsel senaryo ve cinsiyetçi güç teorileri gösteriliyor (Wright et.al., 2016). Pornografik içerikli medya ile kadına yönelik şiddet arasındaki ilişki üzerinde şimdiye kadar yapılan araştırmalar öncelikle şehirde yaşayan kadınlardan veri elde etmeyi içeriyordu fakat kırsal kesimde pornografik içeriğin izlenme oranı daha yüksektir. Ayrıca internette bulunan birçok pornografi kırsal kesimlerde yaşayan insanların şiddet içeren ve aşağılayıcı görüntülerini servis ediyor. Bu bölgelerde yaşayan kadınların cinsel saldırganlıkla karşı karşıya kalması kentte yaşayan kadınlara göre daha yüksektir (DeKeseredy & Hall-Sanchez, 2016). Kriminologlar pornografiyi ilk kez izleyen erkeklerin 11 yaşında olduklarını ve birçoğunun büyüdüğünde partnerlerini mağdur ettiğini ilk ortaya koyanlar arasındadır. Giderek artan uluslararası araştırma sonuçlarına göre, pornografi tüketen bazı ergenlik öncesi, ergenlik çağındaki ve liseli erkeklerin hayatlarının bu aşamalarında fiilen cinsel suçlar işlediklerini ve/veya cinsel tacizde bulduklarını göstermektedir. O halde bu sonuçlara göre erken yaşta pornografiye maruz kalmanın gençler için problemlili olduğu kanısına varabiliriz çünkü pornografide çoğu zaman tasvir edilen aşağılayıcı ve kimliksizleştirici seks görüntüleri onların dengeli ve sağlıklı cinsel gelişimlerini etkilemektedir (DeKeseredy, 2015). Yine bir başka araştırma gösteriyor ki sık pornografi tüketimi sapkın cinsel uyarılma, antisosyal tutumlar ve cinsel saldırgan davranışlarla ilişkilendirilmiştir (Kingston et.al., 2009). Corne ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmaya göre (1992), kadınlar pornografiye ne kadar erken maruz kalırlarsa erkeklerin tecavüz fantezilerini, kadına yönelik cinsel şiddet tutumlarını

benimsiyorlar ve kadınlar bu durumları romantik bir olay olarak görme eğiliminde oluyorlar. Araştırmalar gösteriyor ki şiddet içerikli pornografinin, kadınlara karşı olumsuz tutumlar, tecavüze gönüllü olma ve geçmiş saldırgan davranış öyküsü ile ilişkisi vardır (Bridges, 2019). En çok satan pornografi videolar incelenirken, sahnelerin %88'i tokatlama, boğulma ve hapsedme dahil olmak üzere fiziksel saldırganlıkla cinsel eylemlerin tasvir edildiği görülmüştür ve bu eylemlerin %70'i erkekler tarafından, fiziksel şiddet eylemlerinin ise %87'si kadınlara yöneliktir (Foubert et. al., 2019). Bilişsel Senaryo Teorisi porno izleyicilerinin cinsel saldırgan davranışları gerçekleştirme olasılığının daha yüksek olduğunu açıklamaya yardımcı olmak için kullanılır. Bu teoriye göre, kişi benzer senaryoları ne kadar çok tüketirse, beyinde tasvir edilen ve bazen deneyimlenen davranışlarla ilgili kodların oluşturulduğunu öne sürer ve belirli davranışlarla ilişkilendirilen kodlar ne kadar çok üretilirse kişinin bu davranışı gerçekleştirme olasılığı da o kadar artar. Pornografik içeriklerle ilgili olarak, pornografi izlemeye alışkın olanların bilişlerinde cinsel kodlar ve senaryolar vardır. Bu kodların ve senaryoların kökleri de şiddet, kadını nesneleştirme ve çarpık toplumsal cinsiyet kalıplarına dayanır (Sun et. al., 2016).

Türkiye'de 700 kadın cinsel şiddetin hangi oran aralıklarında gerçekleştiği, kim tarafından ve nerede olduğu ile ilgili soruların olduğu anketi doldurmuşlardır. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların dokunsal (ırza geçme ya da teşebbüs etme, sarkıntılık yapmak), görsel (teşhircilik, röntgencilik) ve sözel (pornografik içerikli konuşma, laf atma) cinsel şiddet türlerinden en az bir tanesine uğrama oranı yüzde 84'tür. Bunak ek olarak fiziksel şiddete uğrama oranı ise de yüzde 44,8'dir (Kayı et. al., 2000).

2. CİNSEL GELİŞİM

Amerika Birleşik Devletleri Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyi'ne (SIECUS) göre cinsellik eğitimi yaşam boyu sürer ve cinsel kimlik oluşturma, yakınlık kurma ve ilişkileri yönetme hakkında kişinin belli bir değer, inanç ve tutum geliştirmesini sağlar. Cinselliği kişinin biyolojik, sosyo-kültürel, psikolojik ve ruhsal durumları açısından ele alırken eleştirel düşünme becerisini, muhakeme kurmasını ve iletişim becerilerini geliştirmenin de ele alınması gerektiğini savunur (SIECUS, 2014).

Cinselliği ve cinsel gelişimi bugün 21.yyda da konuşmak kolay değildir ve hem aileler hem de öğretmenler sanki bu alan hiç yokmuş gibi davranırlar fakat diğer gelişim alanları gibi bu gelişim alanı da çok önemlidir çünkü cinsellik tek bir boyuta indirgenemez. Kişinin ahlaki, duygusal, ruhsal ve fizyolojik yönlerini bir bütün olarak ele almak gerekir (Eliküçük & Sönmez, 2011; SICEUS, 2004; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004; Başaran, 1994). Ayrıca kişinin kendisini ve bedenini tanıması, cinselliği konuşurken kendini ifade edebilme becerisi de cinsel gelişimde ve cinsel eğitimde önem arz etmektedir (Deniz & Yıldız, 2018). Cinselliği biyolojik bir olay olarak görmektense kişinin cinsel sağlığı, muhakeme yapma becerisi, kişilerarası iletişimdeki yetkinliği ve sorumluluk alma kapasitesindeki becerilerini de ele almak gerekir (Çalışandemir, 2010).

2.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE CİNSEL GELİŞİM

Diğer gelişim alanlarına nazaran en hızlı gelişim gösteren erken çocukluk döneminde çocuğun duygusal, sosyal, bilişsel alanlarındaki gelişimi kadar cinsel gelişimi de önemlidir. Hayatının sonraki dönemlerinde burada öğreneceği bilgiler önemli olacağından bu alanı ihmal etmemek gerekir. Bu dönemde çocuğun cinsel ilgi ve merakı başlar. Kendi bedenini ve başkalarının bedenlerini merak eder ve bu konularda soru sormaya isteklidir. Çocuğun bilişsel alanını desteklemek için onun bu sorularını yanıtızsız bırakmamak gerekir (Deniz ve Yıldız, 2018). Çocuklar cinsel duyguları hissetmeye başladığında ebeveyni tarafından bu duyguları reddedilirse kolaylıkla utanç duyar ve utanç zamanla yerini kaygıya bırakabilir. Ebeveynler çocukların bu cinsel duyguları hiç hissetmemelerini isterler fakat çocuklar bedenlerimizdeki farklılıkları bilmek, kendilerinin nasıl dünyaya geldiklerini öğrenmek ve bedenlerindeki bazı noktalara dokunmanın verdiği iyi hissi deneyimlemeyi arzular (Cohen, 2021). 18 aylıkken çocuk kendi bedenini yavaş yavaş tanımaya başlar ve 30 aylıkken de kendi cinsiyetini bilmiş olur (Martin ve Ruble, 2009). Çocuk 2 yaşına girmesiyle beraber farklı cinsiyetlerle ilgili sorular sormaya başlar ve hatta doğumu merak eder. Çocukların bu konulara dair merakı gayet doğal ve sağlıklıdır. Sorularını sizden cevap alana kadar tekrar tekrar sorabilirler. Bu konulara dair algı farklılıkları yaşa göre değişkenlik gösterir. Çocuğun sorduğu soru her ne olursa olsun ayıplanmamalı, geçiştirilmemeli ve

gelişim dönemine uygun cevaplar verilerek merakı giderilmelidir çünkü vereceğiniz bu cevaplar onun ileriki yaşlarında sağlıklı gelişim gösterebilmesi ve kendisini cinsellik konuşurken rahat ifade edebilme noktasında önem kazanmaktadır (Deniz ve Yıldız, 2018; Deniz ve Altan, 2019).

0-1 yaş döneminde bezini değiştirmede, yıkamada bebek cinsel duyguları hissetmeye başlar. Kız bebeklerinde cinsel keşif 9 ay civarı olurken oğlan çocukların 7 ay civarı başlar. Bu dokunuşlar rastgele dokunuşlardır ve cinsel dokunuşlar olarak algılanmamalıdır. Oğlan çocuklarında sertleşme olabilirken kız çocuklarında vajinal akıntılar olabilir. Bu durumlar söz konusu olduğunda çocuklara kızmak, onları ayıplamak duygusal ve cinsel gelişimlerini olumsuz etkileyecektir.

2-6 yaş döneminde çocuğa tuvalet eğitimi kazandırılmaya çalışıldığı için tekrar merak cinsel organlara yönelebilir. Bakım veren bu merakı ciddiye almayıp görmezden gelirse ya da bu merak yüzünden çocuğa kızarsa çocukta suçluluk duyguları oluşabilir. Bu dönem Freud'un fallik dönemine geldiği için çocuk artık bir cinsel kimliğe sahip olması gerektiğini bilir. Ben kızım ya da erkeğim ayrımına varabilir (Güner, 2016). Çocuklar 19 ay itibariyle cinsiyete dayalı etiketleri kullanır. Kızlarda ve erkeklerde cinsiyet etiketlemesinde benzer örüntüler görülse de kızlar erkeklere göre cinsiyet etiketlerini daha erken kullanırlar. Oyun oynarken cinsiyet farklılıkları 17. Ayda görülmeye başlar ve 21. Ayda artar. Ayrıca cinsiyete dayalı oyunlardaki artış, cinsiyet etiketlemesinin de artışına sebep olur (Zosuls et.al., 2009).

Cinsel kimliğin gelişimi çocuk 1,5-2 yaşındayken ve belli sırayı takip ederek oluşur. Önce kendi bedenini daha sonra başkalarının cinsiyetini tanımlar, zaman geçtikçe cinsiyetin farklılaşmadığını anlar ve en son adımda örneğin saç uzun ya da kısa olsa da cinsiyetin yine değişmediğini anlar. Çocuk kızsız, erkekse erkek olduğunu bilir ve 4 yaşına geldiğinde artık cinsel kimlik oluşmuştur (Keskin et.al. 2015; Özsungur, 2010).

2.2. ERGENLERDE VE YETİŞKİNLERDE CİNSEL GELİŞİM

12-18 yaş çocukları ergenlik dönemine girmiş olurlar. 11-15 yaş arasındaki çocuklar erken ergenlik, 14-15 yaşında başlayıp 16-17 yaşına kadar devam eden orta ergenlik, 16-17 yaşında başlayıp 20 yaşında kadar devam eden grup da geç ergenlik kategorisine girer. Kişi ergenliğe geçişle fiziksel olarak büyümenin yanısıra cinsel organlar da fizyolojik olarak değişim gösterir. Bu değişim kızlarda göğüslerin büyümesi, reglin olması, vajinanın ve koltuk altının kıllanması olarak görülürken erkeklerde yine vücudun kıllanması, ses tonunda kalınlaşma, peniste büyüme, boyun uzaması, rüyaların cinsel içerikli olması görülür ve kızlar erkeklere göre bir yıl daha erken ergenliğe girerler (Set et.al., 2006; Çakşak, 2018; Alyanak, 2011). Bu gelişim dönemi yetişkinliğe geçişte bir basamak olup kişinin cinsel gelişiminin yanısıra psikososyal gelişimi de gelişmeye başlamış olur. Ergenin içinde bulunduğu sosyokültürel yapının ve etnik kökenin psikososyal gelişimde etkileri olur (Fortenberry, 2013; Santrock, 2017). Ergenlik dönemi aynı zamanda kimlik gelişimi için de büyük önem kazanırken bu kimlik duygusunu oluşturmak kültürel, toplumsal, ebeveyn tutumu ve genetik etkenlerle belirlenir (Sungur, 1998; Çetin et.al., 2008). Erken çocukluk döneminden itibaren başlayıp ergenliğin sonlarına kadar gelişimi devam eden cinsel kimlik, kişinin kendi cinsiyetini kabul edip o cinsiyete uygun hayatını idame ettirmesidir (Parlaz et.al., 2012). Ergen bu dönemde cinsellikle alakalı inanılmaz bir merak geliştirir. Fantezileri ve bunların gerçeklikteki yerini, kendini cinsel yönden arzulanıp arzulanmadığı, seksin nasıl yapılacağı gibi ileriki cinsel yaşamını çokça merak ederler (Santrock, 2017). Cinsellik yaşayanların ilk deneyimleri genellikle ergenlik döneminde olup cinsellikle alakalı çok az bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir ve gelişimsel dönemleri açısından duygusal olarak cinsel ilişki yaşamaya uygun olmazlar ve erkenden olan cinsel yaşantı, ergenlerde okul problemlerinin, madde ve alkol kullanımının ve suça karışma oranlarının artmasına sebep olabilir. Anne ve babayla kurulamayan sağlıklı ilişki ve ebeveynlerin ergeni denetimsiz bırakması da erkenden cinsel yaşantıya başlama sebebi olarak gösterilmiştir (Giray & Kılıç, 2004; Zimmer- Gembeck & Helfand, 2007). Ergenlerin cinselliğe dair ilk bilgileri öğrendikleri yer, genellikle sosyal medya ya da arkadaşlarıdır (Epstein & Ward, 2008; Stevens et.al., 2017). İlk kez cinsel birliktelik yaşama sebepleri de ya arkadaş ya da romantik ilişki de bulunduğu

kişinin zoruyla olduğunu ve bundan pişmanlık duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca cinsellikle ilgili bilgileri öğrendikleri bir diğer kaynak da pornografik içerik olmuştur. Ailelerinden cinselliğe dair bilgileri öğrenme oranları 1,6 kat artış gösterirken, pornografik içerikten bu bilgileri öğrenmelerindeki artış 2,9'dur (Çakşak, 2018).

Amerika'da 72 katılımcının olduğu bir çalışmada, sık pornografi izlenmesi, akranlarıyla pornografi izlemek, pornografide gördüğü içeriği partnerine uygulamaya çalışmak ergen flört istismarıyla ilişkili bulunmuş. Ayrıca %58'i pornografik içeriği partnerine uygulanması istendiği için bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmişlerdir (Rothman & Andhia, 2016).

Ergenliğin bitişi genel olarak 18 yaş olarak alınır. 18 yaş artık yetişkinlik dönemine giriş gibi görünse de literatüre 18-29 yaş arası için yeni bir kavram olan 'beliren yetişkinlik' girmiş bulunmaktadır. Kimlik oluşumu ergenlik döneminde başlasa da belirgin yetişkinlik döneminde de profesyonel yaşam, romantik ilişki ve hayata bakış açısı da değişkenlik gösterir. Ergenlik döneminde cinsel gelişimde büyüme gösteren kişi, beliren yetişkinlikte de buradan kazandığı cinsel bilgileri kullanır. Kişinin ergenlikte ilişkiye bakış açısı ciddi değildir, çoğunlukla kısa bir zaman diliminde gerçekleşir ve genellikle de anlık zevklere dayanır; belirgin yetişkinlik döneminde ise ilişkiye daha ciddi bakılır ve fiziksel yakınlaşmanın yanısıra duygusal yakınlaşma da önem kazanır. Bu dönem ergenlikten sonra da yetişkinliğe geçişte bir ara dönem olarak görülür. Kişi kendini ne çocuk ne de yetişkin hisseder ya da bazı alanlarda yetişkin sorumluluğu alırken bazı alanlarda kendini hala çocuk olarak görebilir. 30 yaşlarından itibaren artık kişi eğitimini tamamlamış, bir iş sahibi olmuş, evlenmiş ya da kendi evine çıkmış ve çocuk sahibi olarak yetişkinliğe geçmiş ve yetişkin olmanın sorumluluğunu da almıştır (Atak & Çok, 2010; Arnett, 2000).

2.3. CİNSEL EĞİTİMDE EBEVEYN TUTUMU

Yapılan araştırmaya 10-14 yaş arasındaki çocuklar ve 1070 İsraili ebeveyn katılmıştır. Ebeveyn arabuluculuk stratejilerinin (aktif, kısıtlayıcı ve birlikte

kullanma) pornografik içeriğe maruz kalındığında aralarında olan ilişkilerine bakılmıştır. Otoriter ve izin verici ebeveyn tutumu sergileyenlerin pornografi üzerine olan iletişimde daha işlevsiz oldukları ve pornografiye maruz kalan çocukla arabuluculuk yapmakta daha az aktif oldukları bulunmuştur. Babaların annelere göre porno üzerine yapılan konuşmalarda daha az yetenekli oldukları ve arabuluculukta da pasif oldukları kaydedilmiştir (Boniel-Nissim, Efrati ve Dolev- Cohen, 2020). Ayrıca bir başka çalışmada ebeveyn ve çocuk arasındaki zayıf duygusal ilişkinin, cinsel saldırgan davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Ybarra et.al., 2011).

Ebeveyn çocuğu denetimsiz ve çokça serbest bırakırsa çocuk televizyondan ya da internet üzerinden pornografik içeriklere kolaylıkla ulaşır ve bu durum çocuğun sağlıklı bir cinsellik geçirmesine engel olabilir ve hatta pornografik içerikten olumsuz etkilenip travmatize olabilir. Sinop'ta yapılan bir pilot çalışmada, suçluların %7'sinin cinsel saplantıdan; 1972-77 yılları arasında yapılan bir çalışmada 214 kişiden %44'ünün de cinsel suçlardan hüküm giydikleri bildirilmiştir. Oranların bu kadar yüksek olması, cinsel eğitimin doğru verilmediği, bu duyguların bastırıldığı ve sonunda gençlerin cinsel suça karıştıkları görülmüştür (Yavuzer, 2019).

Başka bir çalışmada ebeveynler çocuklarının pornografik içerik izlediğini anladıklarında 5 şekilde tepki göstermişlerdir: 1) Gerçekçi olarak ve sakin kalarak, 2) Utandıran, cezalandıran ve kızgın bir tavırla, 3) panikleyerek ve korkarak, 4) pornografi izlediğini görmezden gelerek, inkâr ederek ya da olayı minimize ederek, 5) çocuğun izledikleri üzerine yalan söyleyerek tepki vermişlerdir. Ebeveynlerin çoğu ne yapacaklarını bilmediklerini, az bir yüzdesi çocukları pornografik içerik izlediği için utandırdıklarını, azarladıklarını veya fiziksel şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir (Rothman et.al., 2017). Yine başka bir araştırmaya göre ebeveyn tutum ve davranışlarının hem erken pornografiye maruz kalma hem de sonraki dönemde pornografi kullanımıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Skau, 2007). Pornografik içeriğe maruz kalma ile kondom kullanmadan yapılan seks arasındaki ilişkinin, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel gelişimi üzerine konuşup konuşmadığına bağlı olup olmadığı araştırılmıştır. Hiyerarşik lojistik regresyon analizine göre, pornografik içeriğe maruz kalma ile ebeveynlerin ergenlerle kondom kullanımıyla ilgili cinsel sağlık iletişimi arasındaki etkileşimin önemli olduğunu göstermiştir. Yani

ebeveyn-ergen cinsel sağlık iletişimi arttikça, daha fazla pornografik içeriğe maruz kalma ile daha yüksek kondom kullanmadan yapılan seks olasılığı arasındaki ilişkinin de azaldığı bulunmuştur (Wright et. al., 2020).

3. KİŞİLERARASI İLİŞKİLER

Kişilerarası ilişkiler sözlük tanımına göre, iki kişi ya da daha fazla kişinin birbirlerinin hayatlarına dair ortak paylaşımlarda bulunduğu ve aralarında bu paylaşımlar üzerine yakınlık, sosyal bağ ve ilişkinin kurulmasıdır. Bir başka tanım yapan Leary, bir insanın diğer insana ya da insanlara gösterdiği davranışların toplamıdır derken; Plutchik ise bir kişinin diğer kişiye karşı düşünce, duygu ve davranışlarının bir bütünü olarak tanımlar (İmamoğlu, 2021). Diğer insanlarla ilişkide bulunmayan bir insan görmemiz olanaksızdır. Kişi hem kendini anlayabilmesi, anladığını karşıya aktarabilmesi hem de karşısındaki kişiyi anlaması ve gerekirse etkileyebilmesi için iletişimi kullanmak zorundadır. Bu yönüyle iletişim kişilerarası ilişkilerin oluşmasını sağlayan, toplulukları, grupları, örgütleri bir araya getiren mihenk taşıdır (Erözkan, 2009). Sosyal bir canlı olan insan için iletişim kurmak bir hayli önemlidir (Karadağ, 2019). Birçok dilde kullanılan iletişim kelimesine eşdeğer olarak kullanılan iletişim, kişilerin birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarmasıdır. Kişiler, topluluklar ve gruplar duygu ve düşüncelerini aktarırken yazıyı, sözcükleri, beden dilini, görselleri ve simgeleri kullanarak bir iletişim de gösterirler (Baysal, 2001). Kişilerarası iletişim, kişilerin birbirleriyle bilgiyi paylaşmasıdır ve biri diğerine mesaj gönderir diğeri de bu mesajı alırsa o zaman iletişim oluşur. Karşı tarafa gönderilen mesajlar dile bağlı olarak sözlü ya da dilden bağımsız olarak sözsüz olabilir. Kişilerarası iletişim iki kişi ya da daha büyük topluluklar arasında birçok durumda ve ortamda gerçekleşebilir. Doğrudan iletişim, yüz yüze duygu ve düşünce alışverişini içerirken, aracılı iletişim, mesajları bir araç vasıtasıyla ilettiğimizde gerçekleşir. Örneğin teknolojik aletler aracılı iletişim kategorisine girer. Kişilerarası iletişim, iki ya da daha fazla kişinin birbirlerine ne hissettiklerini ne düşündüklerini, neye ihtiyaç duyduklarını ve ne istediklerini iletmek için kullanılır. Biri diğerine bu mesajlardan birini gönderdiğinde diğeri bu mesajı doğru bir şekilde alır, yorumlar ve iyice anlarsa o zaman başarılı bir iletişimden söz edebiliriz (Dziak, 2022).

İnsanların hem sosyal hem de meslek hayatlarında kişilerarası iletişim becerileri iyi olursa ilişkileri de iyi olacaktır. Kişilerarası ilişki doyumu, kişinin bağlanma örüntüleri, problem çözme becerileriyle birlikte kişinin iletişim kurma becerileri ile de ilişkilidir. Efektif bir iletişim, mesajı alan kişinin karşı tarafın gönderdiği mesajı doğru bir şekilde algılaması, duygusal güvenliliğinin sağlanması, çevresindeki olayları doğru değerlendirmesi, başkalarıyla olduğu kadar kendisiyle de olumlu ilişkiler geliştirdiğinde gerçekleşir. Bununla birlikte iletişimde kişilerarası birliktelik de önem kazanmaktadır. Çünkü iletişimden bahsederken tek yönlü bir ilişkiden bahsedemeyiz, karşılıklılığı gözetmek gerekir aksi halde kişilerarası başarısızlık durumuyla karşı karşıya kalabiliriz. Şu da unutulmaması gereken bir gerçektir ki kişinin ruhsal durumu kişilerarası iletişime etki eden faktörlerden bir tanesidir. Olumlu duygular hisseden kişiler daha dışadönük olup sosyal ilişkileri de daha iyidir (Karadağ, 2019; Sprecher & Reis, 2009; Erözkan, 2009).

3.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER

Hayatın ilk yılı olan 0-1 yaş arası dönemde sosyal gelişimde bebeğin vereceği ilk tepki gülmedir ve sosyal ortama göre de 2.- 3. Aydan itibaren anneye (bakım verene) gülme gerçekleşir. 3. Ay itibariyle bebek, sesleri ve objeleri ayırt etmeyi öğrenir ve bu aydan itibaren sosyal davranış gelişmeye başlar. Ebeveynleriyle olduğunda mutlu olur, tek başına kaldığında ise rahatsız ve mutsuz olur. 4-5. Ayda diğer bebeklerin ağlamalarını ve gülmelerini fark eder. 6. ve 7. Aydan itibaren ise yabancı kaygısı oluşmaya başlar. Ebeveynlerinde farklı yetişkinle karşılaştığında bebek huzursuz olur. 8-9. Aylarda başkalarının basit davranışlarını, seslerini taklit etmeye başlar. 9-13. Aylarda sosyal davranış olarak diğer insanların davranışlarını ve seslerini taklit etmeyle beraber oyuncaklarla oynamaya başlar. 2 yaş itibariyle çocuk kendi özerkliğini kazanmış olur. Bu yaş itibariyle pasif bir konumdan çıkıp ailesiyle sosyal ilişkilerini geliştirebilen bazı sosyal davranışları da geliştiren (örneğin, iş birliği kurmak, taklit etmek, utanma duygusu) bireye dönüşür (Yavuzer, 2019; Öztürk, 2021). Sosyal öğrenme teorisine göre, çocuklar davranışlarını çevresindeki insanları gözlemleyerek düzenlerler. Çocuk çevresinde kendisine model aldığı kişiyi gözlemler ve kendi duygu, düşünce ve davranışlarını da buna göre şekillendirir.

Sosyal davranışları kazanmasında çocuğun özdeşim kurduğu figür, gözlemlenebilir becerisi ve taklit etme yeteneği önem kazanır. Çocuk düşünebilen bir canlı olduğu için, kendisine model aldığı kişinin davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını da değerlendirir. Bu becerileri kişilerarası ilişkilerinde model aldıkları kişilerin dünyaya bakış açılarını anlamada da yarar sağlar (Aydın, 2020).

Okul öncesi dönemdeki çocukların çekirdek dünyasından çıkıp daha büyük bir topluluğun içine girerek sosyal ağları ve ilişkileri de genişler. Ailesiyle yoğun bir sosyal etkileşim gören çocuğun sosyal ilişkilerine öğretmenleri ve arkadaşları da artık katılmıştır. Kişilerarası ilişkilerinde çocuğun kendi duygu ve düşüncelerini söylemesi, öz güveninin gelişmesi ve sosyal alanda bağımsız olması, iletişim kurmak, diğerleriyle efektif ilişki kurma, benlik değeri oluşturma, kendini ifade etme gibi becerilerin geliştirilmesi bir hayli önemlidir (Karaca et.al., 2011). Oyun oynamak çocukların, bilişsel, duygusal, sosyal ve psikolojik alanlarda gelişmesini sağlarken bu alanların olgunlaşmasıyla beraber çocuğun sosyal ilişkileri de artar. Oyun oynarken çocuk iş birliği yapmayı, sırasını beklemeyi ve kurallara uymayı öğrenirken arkadaşlarıyla daha derin bağlar kurar (Şahin ve Tortop, 2019).

3.2. ERGENLİKTE VE YETİŞKİNLİKTE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER

Ergenlik döneminde kişi bilişsel, sosyal, duygusal ve psikolojik olarak gelişmeye devam ederken bu dönem ergenler için zorlu ve çatışmalı geçebilir. Ergenlik dönemiyle beraber kimlik oluşumunun yanı sıra yürütücü işlevlerde birçok farklı becerinin olduğu bilişsel olgunlaşma da hızla gelişir. Bu becerilere örnek olarak kişi artık somut yerine soyut düşünür, kendini fark edip davranışlarını değerlendirir ve düzenler. Piaget sosyal bilişi ergenlik döneminde gelişmeye devam eden bilişsel alanın en önemli kavramlarından biri olarak aktarmış olup ergenin arkadaşlarıyla kurduğu sosyal ilişki ve konuşmaları bilişsel uyum için önemlidir (Parlaz et.al., 2012). Kişilerarası ilişkilerinde ergen, karşı cinse yakınlık duyma, ailesinin otoritesine karşı çıkıp bağımsızlık çabalarına girme, bir gruba uyum gösterme ya da bir topluluğa ayak uydurmak için sosyal ilişkilerini çeşitlendirir. Ergenlik dönemi kişinin kendisini ne tam bir yetişkin ne de tam bir çocuk gibi hissedemediği bir süreç olduğu için çocuk bu hızlı değişimlere ayak uydurmak zorunda kalır. Kişilerarası ilişkilerinde ergen belli bir tutum, duygu, düşünce ve davranış geliştirir ve bunlar

ergenin içinde bulunduğu kültüre, genetik yapıya, yetiştiriliş tarzına, ekonomik yapıya göre değişkenlik gösterir. Ergenin kişilerarası ilişkilerini etkileyen bir diğer yapı kitle iletişim araçlarıdır. Ailesiyle iletişimi koparan çocuk artık sosyal ilişkilerini sanal ortamda yaşamaya başlar. Kontrolsüz ve denetimsiz bırakılan çocuk, internet aracılığıyla istismara açık hale gelebilir. Zamanın çoğunu sanal alemde geçiren çocuk için bu durum birçok olumsuz duruma sebep olabilir. Çocuğun siber zorbalığa maruz kalması, saldırganlık, düşük benlik saygısı ve sosyal kaygı örnek olarak gösterilebilir (Şahin & Özçelik, 2016; Karagülle & Çaycı, 2014).

17-45 yaşları arası ilk yetişkinlik dönemi olarak sayılabilir. Bu dönem ergenlik dönemine nazaran kişinin yoğun bir enerjiye sahip olduğu ve fırsatların çok daha fazla olduğu bir zamandır. Cinsellik yaşama, âşık olma, aile hayatı kurma, kariyerini yükseltme, kendi performansını artırma gibi konularda hayattan zevk almanın en yüksek olduğu bir zamandır. Kişilerarası ilişkilerin de ise daha derin bağlar kurulduğu, cinsiyet rollerinin artık benimsenip ona göre davranıldığı, düzenli bir aile hayatına geçilmesi ve toplumla olan ilişkisinde çeşitli bağlar kurulduğu bir dönemdir. 40-65 yaşlarını da orta yetişkinlik ya da orta yaş olarak adlandırabiliriz. Bu dönemde kişi artık fiziksel olarak bir genç gibi görünmez ve vücut işlevlerini yavaş yavaş kaybetmeye başlarken kişilerarası ilişkilerinden aldığı doyum diğer dönemlere nazaran çok daha yüksektir. Yaşının getirmiş olduğu tecrübeyle artık kendinden öncesi nesle yol göstermek ister ve sosyal ağlarını daha da genişletir. Son olarak 65 yaş ve üstü ileri yaş ya da geç yetişkinlik döneminde kişi hem sağlık hem de emeklilik konularıyla daha çok ilgilenmeye başlar. Eskiye nazaran daha izole bir yaşam sürmeye çalışıp kendi kendine daha çok zaman ayırabilir (Aktu, 2016).

3.3. SÖZLÜ İLETİŞİM

Hayvanlardan en ayırt edici özelliğimiz olan sözel iletişim, insan topluluklarında en yaygın kullanılan iletişim aracından biridir (Rocci & Saussure, 2016). Sözel beceri olarak da kullanılan sözel iletişim, konuşarak ya da yazarak söylenmek istenen mesajın iletilmesidir. Verilmek istenen mesajı en gerçek anlamıyla konuşarak karşımızdakine iletebiliriz çünkü konuşmak insana ait bir iletişim biçimi olup genellikle ilk kullanılan iletişim şeklidir (Özel, 2013). İlişkilerimizde karşıdan gelen mesajları gerçekten anlayabilmemiz için de bazı

unsursalara dikkat etmemiz gerekir. Karşımızdaki kişi konuşurken dinliyormuş gibi yapmak yerine onu tüm dikkatimizle dinlememiz; konuşma içerisinde bize uygun cümleleri seçmek yerine karşımızdaki kişi bize neyi iletmek istiyor ona dikkat etmemiz; karşımızdaki kişinin aklından geçleri okumaya çalışmak yerine doğrudan sormamız; başkalarıyla kıyas yapmadan iletişimi sürdürmemiz; son olarak da özyargısız bir şekilde dinlememi gerekir. Etkin bir dinleme için bir diğer önemli faktör ise empati becerimizi geliştiriyor olmamızdır. Empati en yalın haliyle karşımızdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayıp sanki biz o durumu yaşıyormuşuz gibi düşünüp tepki vermemizdir. Bu tepkiyi 2 şekilde gösterebiliriz: Birincisi, beden dilimizle karşımızdaki kişiyi anladığımızı hissettirmek, ikincisi ise onu anladığımızı dili kullanarak kelimelerle ifade etmektir (Eroğlu et.al., 2013). Ayrıca sözel iletişime geçerken konuşma hızımız, ses tonunun çok yüksek veya çok alçak olması gibi unsurlar iletişimin kalitesini etkileyecektir. Ses tonumuz duygu yüklüyse de bu da iletişimi etkileyen faktörlerden bir tanesidir. Örneğin üzgün olduğumuz bir zamanla mutlu olduğumuz bir zamanda çıkan ses tonu aynı olmayıp, sesin yumuşak ya da sert çıkmasını etkiler. Tüm bunlar karşı tarafa vermek istediğimiz mesajın kalitesini etkileyebilir. Sözlü iletişimi diğer iletişim biçimlerinden ayıran özellikler ise şunlardır: etkileşimli ve yüz yüze temasın olması, verilmek istenen mesajın anlaşılmasının daha fazla olması, ses tonunun ve hızının karşıya geçmesi ve direkt o zaman diliminde konuşma gerçekleştiği için hızlı bir şekilde iletişim kurulmasıdır (Erdönmez, 2019).

3.4. SÖZEL OLMAYAN İLETİŞİM

İletişime geçmek denilince genellikle sözlü iletişim akla gelir fakat sözsüz iletişimde konuşmak kadar etkilidir. Mebrabian 1971’de bu durumu oranlarla da ifade etmiştir: iletişimde sözsüz iletişim %55, kelimeler %7, konuşma ise %38 etkilidir. Cooper da 1984’de iletişimi, beden dili %40, kelimeler %10, konuşma ise %30 oranında etkiler demiştir. Duyguları beden diliyle de gösteririz ve insanlar dikkatini vermeden de karşısındaki kişinin yüzünden, beden dilinden ve konuşmasından duygulara dair ipuçlarını yakalayabilir. Bu sebeptendir ki günlük hayatımızda sözlü iletişimden ziyade sözsüz iletişim daha büyük yer kaplar. Sahip olduğumuz jest ve mimikler, sesimizin tonu, beden dili, sesin yüksekliği ya da

alçalması karşımızdaki kişiye dair duygularımızı gösterir. Sözsüz iletişimde kişinin genellikle karşıya vermek istediği mesaj daha gerçekçi olmaktadır. Cooper sözlü olmayan iletişim için bu mesajları gözlemlemeye yönelik bazı yollar bildirmiştir. Bunlardan bazıları : beden duruşu ve konumu, kişiye özgü, genel ya da paylaşılmış göstergeler, kıyafetlerin karşı tarafa olan etkisi, bedenin bazı bölgelerinin hareketleri örnek olarak gösterilebilir. Göstergeler ise insanların kullandıkları birtakım takıları ve eşyaları içeren kişinin sosyal çevresiyle alakalı ipuçlarını yakaladığımız öğelerdir. Kişisel göstergeler daha çok kişinin kılık kıyafeti ve dışarıdan nasıl görüldüğü; paylaşılan göstergeler, daha çok taşınabilen eşyaları içerir örneğin biblo gibi; genel göstergeler ise, adından da anlaşıldığı üzere kişiye özgü değil topluma mal olmuş göstergelerdir (Şimşek & Bakır, 2019). Göstergibilim iki alanla uğraşır: birincisi kişinin yüz şekli, el-kol hareketleri, bedenin diğer uzuvlarının hareketini detaylı bir şekilde inceler; ikinci olarak, bedenin duruşunu, iki insan arasındaki mesafeyi, dokunsal hareketleri inceler (Büyükkantarcığlu, 1998).

4. BEDEN ALGISI

Beden algısı kişinin dış görünüşü, bedensel sağlığı, fiziksel yetenek ve becerileriyle birlikte cinsellikle ilgili tutum ve davranışlarının bir bütün olarak algılanmasıdır. Bedende hissedilen tüm duyuların da farkında olmaktır. Beden algısı, kişinin benliğine dair kendini algılayış biçimi, dışarıdan baktığında kendisine dair fikri, kendini değerlendirmesi, kendine dair zihninde üç boyutlu bir resim oluşturmasıdır. Bu değerlendirme biçimi kültürden ve içinde yaşadığımız tüketim toplumunda da etkilenmektedir (Öngören, 2015; Newell, 1999). Beden farkındalığı bir yaşından itibaren gelişmeye başlayıp zaman içinde gelişmeye ve dönüşmeye devam eder. (Abakay et.al., 2017). Beden algısının durağan bir olgudan ziyade dinamik bir yapı olduğunu söyleyebiliriz zira kişinin bedenine dair algısı ruh haline, kılık kıyafete, cinsiyete, yaşa, kilo ve boya, öz saygıya, kültürün beden görünümüne ilişkin değerlendirmelerine göre de değişebilir (Newell,1999; Tural Büyük & Özdemir 2018). Beden algısı kavramını ayrıntılı olarak dört kategoride inceleyebiliriz: İlk olarak, kişinin kılık kıyafet gibi bedeninin biçimine dair inandıkları; ikinci olarak, bedeninin limitlerine dair inandıkları; üçüncü olarak, bedeninin içsel özelliklerine dair inandıkları; son olarak da vücudunun belli fonksiyonlarına dair inandıklarıdır. Kişinin bedenini içsel fonksiyonlarını ve onların işleyişini bilmeyişi de beden algısını etkiler. Kişinin iç organlarının yerini bile bilmemesi örnek olarak gösterilebilir. Dudley ve Pearson'ın yaptığı, 729 kişinin katıldığı bir araştırmaya göre, araştırmaya katılanların sadece %28'i iç organlarının yerlerini doğru bilmişlerdir (Aslan, 2004). Beden algısı ve benlik saygısı arasında da bir ilişki olduğu bilinmektedir ve beden algısı kişinin yaşadığı döneme ve kültüre göre de değişkenlik gösterir. Eski dönemde yaşayan kadınlar için güzellik normu kadınların daha fazla kilolu olmalarıyken bugün günümüzde kadınların zayıf, ince belli olması güzellik normu olarak kabul edilir (Ata et.al., 2014). Toplumda oluşan bazı olumsuz kalıplar, medya sektörünün etkisi, kişinin vücut ağırlığının fazla olması, yaşadığı ailenin kiloya olan yaklaşımı bireyin beden algısı üzerinde olumsuz

etkileri vardır. Olumsuz beden algısına sahip olan bireylerin psikiyatrik rahatsızlıklarla özellikle depresyonla ilişkisi yüksektir. Buna ek olarak sosyal görünüş fobise de yine olumsuz beden algısıyla etkilidir. Sosyal görünüş kaygısını kişinin dış görünümüne dair diğer insanlardan gelecek olumsuz tepkileri ya da değerlendirmelerden dolayı toplum içine karışmamak olarak tanımlayabiliriz. Bu kişiler bedenlerinde olan kusurlarla ya da olmasa dahi varmış gibi düşünüp kronik bir endişe halindedirler. Düşük maddi gelir sosyal görünüş kaygısı için risk faktörü olup beraberinde depresyon ve kaygıyı da getirir (Abak & Güzel, 2021). Kişinin olumsuz beden algısı, depresif kognisyonlarının ve buna ek olarak bilişsel çarpıtmalarının varlığına işaret ederken kişi dünyaya, geleceğe ve kendisine olumsuz bir bakış açısıyla bakar (Okumuşoğlu, 2017).

4.1. ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE BEDEN ALGISI

18 aydaki çocuklar için kız erkek ayrımı yapmadan bebek kelimesini kullanırız ve beden algısı henüz gelişmemiştir. 2 yaş itibariyle dışarıdan bakıldığında çocuğun cinsiyeti fark edilir. 3 yaşına gelen çocuk cinsiyet farklılıklarına ilgi gösterirler ve özellikle yetişkinlerin bedenlerine özellikle annesinin memesine bakmak, dokunmak ister. Cinsel organının yerini öğrenir, yalnız kaldığında ya da kıyafeti olmadığında dokunur. Kızsa annesiyle, erkekse babasıyla aynı cinsiyette olduğunun farkındadır artık cinsiyet farklılıklarını anlar. Akranlarını da cinsiyet farklılığına göre ayırt edip kendisine cinsiyeti sorulduğunda ‘ kız çocuğuyum ya da erkek çocuğuyum diyerek karşılık verir ya da tam tersi cinsiyetten olmadığını da ifade eder. 4 yaş itibariyle çocuk bebeğin nasıl dünyaya geldiğini merak eder. Cinsel organını herkesin içinde açabilir. Oyun oynarken cinsiyet farklılığına dayalı oyunlar kurabilir (Öztürk, 2021). Ayrıca 4-6 yaş aralığındaki çocukların beden ölçülerine dair algıları çocukların gerçekteki vücut ölçüleriyle uyuşmadığı için bu yüzden çocukların verdiği cevapların doğru olmadığı düşünülmektedir (Meers et.al., 2011). 5 yaş itibariyle kişilerin cinsiyet farklılıklarına merakı daha azalmıştır. Bebeğin nasıl dünyaya geldiği sorusu hala burada da önemlidir ve aile tatmin edici bir cevap bulamazsa kendisi bunun cevabını öğrenmek için çabalar. Son olarak çocuk bu yaş grubundayken akranlarının beden ölçülerini tam olarak algılayarak kendisi için bunu

tam olarak yapamaz (Tremblay et.al., 2011; Öztürk, 2021). 6 yaşındaki çocuk ise artık kişilerin cinsiyet farklılıklarının olduğunu bilir ve son olarak 7 yaşla birlikte çocuğun cinsiyet farklılıklarına dair merakı çok azdır, bu merak cinsiyet rollerine karşı fazlalaşır (Öztürk, 2021).

Bedeninden memnun olmama, dış görünümüne karşı oluşan kaygı sadece yetişkinlikte görülen şeyler değildir erken çocukluktan itibaren beden imajı kaygısı başlayabilir. Yapılan araştırmalar 6 ila 8 yaşındaki kız çocuklarının erkeklere göre daha fazla beden imajı kaygısı vardır ve ideal kiloda olsalar bile daha zayıf olmak isteyebilirler çünkü medyanın ve toplumun da etkisiyle zayıf insanların daha fazla sevineceğine inanmaktadırlar (Kerkez et.al., 2013).

4.2. ERGENLİKTE BEDEN ALGISI

Sosyal bir canlı olan insan için dışarıdan nasıl görüldüğü diğer insanların onun görünüşüne dair fikirleri beden algısı ve kişinin ruh sağlığı için önemli bir olgudur. Ergenlik dönemi kişinin fiziksel büyümesinin yanısıra psikososyal büyümenin de en yoğun olduğu, ergenin kendini çevresindekilere kanıtlama ve gösterme çabasıyla beraber kendini diğerleriyle kıyasladığı bir dönemdir (Arslan, 2004; Arslan 2020). Beden algısı birçok faktörden etkilenen (yaş, cinsiyet, kültür, din, medya, vücut ağırlığı vs.) dinamik bir olgu olduğundan ergenlik döneminde beden algısına dair değişimler meydana gelebilir (Arslan, 2020; Uskun & Şabaplı, 2013). Ergenlik döneminde yeme düzenleri de değişir, ergen ya arkadaşlarının ya da kendisine model aldığı bir kişiyi yeme düzenini kendisine de uygulamaya başlar ve bunun sonucunda fast-food tüketimi artarken, egzersiz azalır, beden görünümüne ilgi artar ve kendini başkalarına gösterme düşüncesinde dolayı yemek yemeyi kısıtlama, aşırı yemek yeme, yediğini kusma gibi sağlığını tehdit eden davranışlara yönelebilirler (Jalali-Farahani et.al., 2015). Güzellik ile ilgili algının değişmesiyle sağlık beslenme yerini artık diyet programlarına bırakmıştır. Ergen, ideal vücut oranlarına ulaşabilmek için diyet yapmaya başlamış ve beraberinde yeme bozuklukları da artış göstermiştir (Erol et. al., 2002). Ergenin yemek yemeye karşı gösterdiği tutum kilo almaktan korkma, duygusal olarak iyi hissetmediğin yemeğe

sarılma ya da hiç yememe, çok zayıf olmak istemesi beden algısının bozulmasıyla ilişkilidir. Kişinin yemek yemeye ya da yememeye dair bilişsel çarpıtmaları da fazladır. Bu olumsuz beden algısı yüzünden kişi sağlık sorunları ve komplikasyonları, yeme bozuklukları gibi önemli rahatsızlıklarla baş etmek zorunda kalabilir (Arslan, 2020). Medya sürekli ince, zayıf, genç, uzun olmanın kendine güvenen, başarılı, mutlu kadın imajıyla diğer yandan kilolu kadın olmanın özgüvensiz, tembel, iradesiz olmasıyla özdeşleştiriliyor. Bu tutumdan dolayı da kadınlar mutlu ve başarılı olmak, ideal kiloya ulaşmak için kendini zorlayarak idealize edilmiş bedenlere kavuşmaya çalışıyor. Yine reklamların ve medyanın etkisiyle de ergenler oradaki mankenleri model alıp öyle olma arzusu taşıyorlar. İstedikleri beden ölçülerine ulaşamadıklarında da olumsuz beden algısı oluşmaya başlıyor. Özellikle beden imajı kaygısı yaşayan kadınlar diyet programı uyguluyor, zayıflatıcı ilaçlar kullanıyor, sağlıklı yeme düzenini kaybediyorlar bunun sebebi ise toplumda saygı görmek, özgüven oluşturmak, başarılı ve mutlu görünmektir (Erdoğan ve Tütüncü, 2015). Bu durum kişilerde intihar riskiyle, depresif duygu durumu ve düşük benlik saygısıyla ve yeme bozukluklarıyla ilişkilendiriliyor. Kızlar ve erkekler arasındaki farka bakacak olursak kızlar kendilerini erkeklere göre daha şişman olarak düşünürler. Beden algısıyla ilgilenen kuramcılar kadınların ve erkeklerin kendi bedenlerini algılayış şeklinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlerin bir kısmı da kendi vücut ağırlıklarını doğru şekilde tahmin edememekte ve neredeyse %30'u kendi kilosunu gerçek kilosundan daha az doğru bilmiştir (Ata et.al., 2014).

SONUÇ

ABD’de 12-18 yaş arasındaki gençlerin yaklaşık dörtte biri kasıtlı olarak pornografi aradığı; yine başka bir araştırmaya göre ABD’de 10-17 yaşlarındaki gençlerin yaklaşık yarısının kasıtlı veya kasıtsız olarak pornografi gördüğü; Ulusal Gençlik ve Din araştırması tarafından edinilen ulusal temsili verilere göre 13-18 yaş arasındaki gençlerin her yıl ortalama birden çok pornografik içerikli videolar izlediği belirtilmektedir (Wright et.al., 2020; Hardy et.al., 2019). Cinsel senaryolar, cinsel davranışlar için kılavuz olarak kullanırlar ve kimin, kiminle, nerede, ne zaman, hangi koşullar altında cinsel ilişkiye gireceğine dair soruların cevapları bulunur. Pornografik içerikli videoların içerik analizlerinin cinsel senaryolarına baktığımızda, prezervatifsiz seksin bir norm olduğu görülür. Sıklıkla izlenen ve popüler web sitelerinin 100 videosunun içeriğine bakıldığında videoların %2’sinde prezervatif kullanıldığı bulundu (Wright et.al., 2020; Vannier et.al., 2014). Cinsel medya sosyalleşmesi, cinsel senaryo edinimi, aktivasyonu ve uygulanması modeli olarak 3 başlıkla ele alınmıştır ve bu model ergenlerde daha fazla pornografiye maruz kalmanın, kondomsuz seks gibi davranışların olasılığının artmasına sebep olabileceğini ileri sürmek için kullanılmıştır. Model, pornografiye maruz kalmanın, yeni cinsel senaryoların öğrenilmesine (cinsel senaryo edinimi), önceden öğrenilmiş cinsel senaryoların hazırlanmasına (cinsel senaryo aktivasyonu), ve kişinin cinsel senaryoları kullanmasına (cinsel senaryo uygulaması) sebep olabileceğini ileri sürer. Sonuç olarak da insanların sahip oldukları cinsel senaryolar, cinsel tutum ve inançları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olup kişilerin cinsel davranışlarını etkileyebilir (Wright et.al., 2020). Bir başka araştırmaya göre de gençler, ebeveynlerinin cinselliğe karşı muhafazakar tutumları içselleştiriyor ve bu tutumlarda pornografi kullanım sıklığını etkiliyor (Hardy et.al., 2019).

217 heteroseksüel çiftten biri veya her ikisinde cinsel medya kullanımına ve cinsel tatminle nasıl bir ilişkisi olduğunu incelenmiştir. Çiftler, cinsel medya

kullanımı, ilişki ve cinsel tatmin ile demografik değişkenleri içeren bir anketi doldurmuşlardır. Sonuçlara göre, erkeklerin cinsel medya kullanım sıklığının fazlaca olması olumsuz memnuniyetle ilişkili olduğunu, kadınların ise cinsel medya kullanım sıklığı partneriyle olan ilişkisinde olumlu memnuniyetle ilişkisi olduğunu göstermiştir. Cinsel medyayı kullanma cinsiyete göre de farklılık gösterdi: erkekler genellikle matürbasyon yapmak için kullanırken, kadınlar ise eşiyile sevişmenin bir parçası olarak kullanmışlardır. Partnerlerinin beraber cinsel medya kullanımı, tek başına cinsel medya kullanımına göre daha yüksek ilişkiyel doyum ile ilişkilendirilmiştir (Bridges & Morokoff, 2011).

Ergenlerle yapılan bir çalışmaya göre, cinsel içerikli materyale çok fazla maruz kalmak ergenin cinsel doyumunu azalttığı bulunmuştur ve ergenin düşük cinsel doyum yaşaması durumunda da cinsel içerikli materyallerin izlenme sıklığının da artış gösterdiği belirtilmiştir ve bu sonuçlar cinsiyetler arası farklılık göstermemiştir. Cinsel içerikli materyalleri izlemek cinsel tatmini ve bağlılığı etkiliyor çünkü kişi kendi yaşadığı cinsel deneyimiyle pornografide izlediği cinsel deneyimleri karşılaştırıyor bu da kişinin cinsel hayatını olumsuz etkiliyor (Muusses et.al., 2015).

128 heteroseksüel erkeğin katıldığı deneysel bir çalışmada, pornografik resimlerin ve siberporno bağımlılığının, kişilerin problemlili cinsel davranışlar ve cinsel uyarılmaya karşı da fazla duyarlılık gösterdiklerini bulmuşlardır (Snagowski et.al., 2015).

Ergenlerle yapılan korelasyon araştırmalarına göre, porno bağımlılığı olan ergenlerin daha fazla cinsel aktivite de buldukları ve daha az doğum kontrol hapı kullanımı olduğu belirtilmiştir ve bu durum çocukların cinsel gelişimini sekteye uğratmaktadır. Yetişkin erkeklerde ise cinsel gelişimlerini birden fazla seks partnerine sahip olması, evlilik dışı ilişkilerinin olması, ücretli seks yapma durumları etkiler (Maas & Dewey, 2018).

559 kişinin katıldığı bir araştırmanın sonucuna göre, cinsel materyallere çok fazla maruz kalanlar, kalmayanlara kıyasla daha fazla depresif belirtiler, daha düşük yaşam kalitesi, daha düşük sağlık durumu, daha fazla fiziksel ve zihinsel sağlıkta

azalma durumu bildirdiler. Ayrıca çok fazla cinsel içerikli materyal tüketenlerin çoğunun HIV/STD bulaşma riskinin daha yüksek olduğu, riskli cinsel davranışlar sergilediği belirtilmiştir (Weaver et.al., 2011).

Ari (36 yaşında, bekar), Keith (35 yaşında, bekar) ve Tim (25 yaşında, bekar) ile yapılan röportajda çoğu zamanlarının önemli bir bölümünü seks hakkında hayal kurarak, planlayarak veya düşünerek geçirdiklerini ve bu süreçte cinsel fikirlerine, düşüncelerine, davranışlarına saplantılı hale geldikleri için cinsel saplantılarla mücadele ettiklerini belirtmişlerdir (Philaretou et.al., 2005).

434 erkek, sosyo-demografik bilgileri, pornografi tüketim alışkanlıklarını, sorunlu online cinsel faaliyetlerin sebep olduğu semptomları ve cinsel işlev bozukluklarını ölçen çevrimiçi bir anket çalışmasına katılmışlardır. Bulgulara göre, pornografi izlemenin en yaygın online cinsel faaliyet olduğunu ve cinsel doyum internet pornografisine katılım için en sık neden olduğu gösterilmiştir. Çoklu regresyon analizi sonucuna göre, sık pornografi kullanımının aşağıdaki özelliklerle ilişkili olduğunu göstermiştir: birincisi, ortak uyarılma faaliyetleri (seks sohbeti, pornografi), ikincisi anonim fantezi kurma ve sonuncusu da daha yüksek cinsel istek, daha düşük cinsel tatmin ve daha düşük ereksiyon işlevidir (Wery & Billieux, 2016).

Lise son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, internet pornografisi kullanım sıklığının çok fazla olması düşük cinsel istekle ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca porno bağımlılığı olan kişilerin %71'inin cinsel işlev bozuklukları olduğunu ve %33'ünün orgazm olmada problem yaşadıklarını belirtmişlerdir (Park et.al., 2016). 2014'te Bronner ve Ben-Zion, hardcore pornografi izleyen porno bağımlısının partneriyle cinsel ilişki sırasında düşük cinsel istek yaşadığı için yardım aradığını bildirmiştir. Aynı kişi porno izlemeyi bıraktıktan sekiz ay sonra cinsel ilişkiden zevk aldığını, iyi bir orgazm ve boşalma yaşadığını belirtmiştir (Bronner & Ben-Zion, 2014). Pornografi kullanımının etkileri boylamsal verilerle değerlendirilmiş olup evli çiftler üzerinde yapılan araştırmaya göre çok fazla pornografik içerik tüketiminin, katılımcıların evlilik kalitesini düşürdüğünü, cinsel yaşamlarından memnuniyet ile güçlü ve olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu bildirildi (Park et.al., 2016).

Morgan (2011) yaptığı araştırmada, genç erkeklerin %92'si ve genç kadınların %50'si daha önce çeşitli cinsel materyalleri izlediklerini belirttiler. Sonuçlara göre cinsel içerikli materyaller genç erkeklerin cinsel gelişimi sırasında cinsel senaryoların işlenmesinde rol aldığı belirtilmiştir.

14-18 yaşları arasında toplamda 2112 ergen online bir anketi doldurarak çalışmaya katılmıştır. Anket soruları pornografik içerik kullanım sıklığı, diğerleriyle sosyal yakınlık, duygu regülasyonu becerileri, narsisizm, kişilik özellikleri ve sosyo demografik bilgileri içermektedir. Pornografik içeriğı fazla tüketen çoğunluğu erkek ergenler, diğerleriyle iletişimde daha içedönük, girdiğı ortamlarda daha az uyum gösteren, duygularını ifade etmek yerine bastıran, narsist ve sosyal yakınlık kurma becerileri de daha düşük çıkmıştır (Efrati & Amichai-Hamburger, 2020).

267 katılımcı (192 erkek, 75 kadın), siberseks bağımlılık testi, pornografi için özlem anketi ve partnerle yakınlık kurma üzerine bir anketi doldurmuşlardır. Regresyon analizi sonucuna göre, porno izlemenin, cinsiyetin ve siberseksin partnerle yakınlık kurmada ki zorluğunu önemli ölçüde öngördüğünü ve yakınlık anketindeki derecelendirme varyansının %66,1'ini oluşturduğunu göstermiştir. Ayrıca regresyon analizi pornografi, cinsiyet ve yakın ilişkiler kurmadaki zorlukların siberseks kullanım sıklığını önemli ölçüde öngördüğünü ve siberseks kullanım derecelendirmelerindeki varyansın %83,7'sini oluşturduğunu göstermiştir (Weinstein et.al., 2015).

Alman heteroseksüel kadınlarla yapılan çalışmada, sık ponografi tüketen kadınların cinsel ilişki sırasında daha itaatkar cinsel davranışlar sergilediğı (saç çektirme, yüze boşalma, şaplak atma gibi) belirtilmiştir. Pornografiye genç yaşlardan beri maruz kalan kadınlarda bu tür cinsel davranışların görülmesi daha yüksektir (Sun et.al., 2017). ABD'de 487 üniverisiteli erkeklerle (yaş 18-29) yapılan bir araştırmaya göre, bir erkek ne kadar çok pornografi izlerse, onu seks sırasında kullanma, partnerinden belirli pornografik seks eylemlerini talep etme, uyarılmayı devam ettirmek için seks sırasında kasıtlı olarak pornografik görüntüler oluşturma, kendi cinsel performansı ve vücudu hakkında endişe duyma olasılığının o kadar yüksek olduğunu gösterdi. Ayrıca yine çok sık pornografi kullanımı, bir partnerle cinsel olarak samimi davranışlardan zevk almakla olumsuz bir şekilde ilişkilendirildi

(Sun et.al., 2016). Morgan'nın (2011) yaptığı çalışmada, ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde cinsel içerikli materyal kullanım düzeylerinin cinsel tercihler, cinsel davranışlar ve cinsel ilişki doyumu ile nasıl ilişkili olduğu incelenmiştir. Katılımcılar, çevrimiçi bir anket dolduran 782 heteroseksüel üniversite öğrencisidir (326 erkek ve 456 kadın). Çok fazla pornografi tüketimi, daha az cinsel ve ilişki memnuniyeti ile ilişkilendirildi. Lambert ve arkadaşlarının (2012) yaptığı araştırma daha yüksek düzeyde pornografi tüketiminin romantik ilişkileri etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Daha fazla pornografi tüketiminin daha düşük kişilerarası bağlılıkla ilişkili olduğu bulundu ve bu gözlemsel verilerle tekrarlandığında pornografi izlemeye devam edenler izlemeyenlere göre daha düşük düzeyde kişilerarası bağlılık bildirmişlerdir. Ayrıca pornografi ile aldatma arasında olumlu bir şekilde ilişki olduğunu belirtmişlerdir. 115 erkek üniversite öğrencisi farklı cinsel içerikli materyallere maruz kalmaları, kullanım sıklıkları, geleneksel kadın ve erkek cinsiyet rollerine yönelik tutumları hakkında bir ankete katılmışlardır. Pornografik materyali çok fazla tükettiğini belirtenlerin kadınların cinsiyet rollerine ilişkin inançları şu şekildeydi: kadınlar daha çok toplumsal cinsiyete dayalı, geleneksel roller üstlenmeli, daha az bağımsız olmalı, cinsel davranışlara daha az ilgi göstermeli ve evliliklerde daha geleneksel rolleri sürdürmelidir. Sonuçlara göre etki boyutları küçük olsa da romantik ilişkiler üzerinde doğrudan etkileri vardır. Pornografi tüketen erkek, eşinin geleneksel kadın rollerini üstlenmesini bekleyebilir ve bu kısıtlama partnerler arasında artan memnuniyetsizliğe yol açabilir (Bridges, 2010). Kadının erkek partnerin pornografik içerik kullanım sıklığına yönelik tepkileri incelenmiştir ve çok sık pornografi izleyen eşine karşı kadın kendi cinsel açıdan istenmeyen, zayıf, değersiz ve aptal olarak görme eğiliminde olduğu belirtilmiştir (Minarcik et.al., 2016). ABD'de evli çiftlerin pornografi kullanımının boşanmayı etkileyip etkilemediğini incelemek için 2006'dan 2014'e kadar boylamsal bir çalışma yapılmıştır. Çalışmalara toplamda 2120 kişi katılmıştır ve sonuçlara göre pornografi kullanımına başlayan evli Amerikalılar için boşanma olasılığının kabaca iki katına çıktığı ve bu ilişkinin hem kadınlar hem de erkekler için geçerli olduğu bulunmuştur (Perry & Schleifer, 2018). Güney Korede'de 685 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada, aşırı pornografi kullanımının ikili cinsel ilişkiler arasındaki bağlantılar değerlendirildi. Ankete katılanların çoğunluğu (%84,5) pornografi izlemişti ve cinsel

olarak aktif olanlar (470'i) aşagılıyıcı ve aşırı pornografiye (hardcore gibi) daha fazla ilginin olduğu ve pornografiden öğrenilen cinsel sahneleri partneriyle denemek istediğini belirtmişlerdir (Sun et.al., 2015). Birleşik Devletler'de 373 genç yetişkin heteroseksüel erkeğin pornografi kullanımının kuramsal öncülleri (cinsiyet rolü çatışması, bağlanma stilleri) ve sonuçları incelendi. Sonuçlar, hem pornografi kullanım sıklığının hem de sorunlu pornografi kullanımının daha fazla cinsiyet rolü çatışması, daha fazla kaçınan ve endişeli bağlanma stilleri, daha düşük ilişki kalitesi ve daha az cinsel tatmin ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Szymanski & Stewart-Richardson, 2014). 1755 yetişkin çiftin katıldığı bir çalışmada, romantik partnerler arasındaki farklı pornografi kullanımının ilişkilerdeki yansıması incelenmiştir. Bulgular, pornografi kullanımında eşler arasında büyük farklılıklar olduğunda, daha az ilişki doyumu, daha az olumlu iletişim ve daha fazla ilişkisel saldırganlıkla ilişkili olduğunu gösterdi (Willoughby et.al., 2016). Li & Zheng (2017), yaptığı çalışmaya 344 kişi katılmıştır ve son 12 ay içinde online pornografi deneyiminin ve ilişki kalitesi (yani ilişki doyumu, yetişkin bağlanması ve iletişim kalıpları) ölçülmüştür. Bulgular, katılımcıların neredeyse %89'u partneri olsa bile son 12 ay içinde online pornografik deneyimi olduğunu bildirmiştir ve erkekler kadınlara kıyasla daha sık pornografi tüketmişlerdir. Düşük ilişki doyumu, güvensiz bağlanma ve olumsuz iletişim örüntüleri dahil olmak üzere gerçek hayatta ilişki kalitesi düşük olan bireyler, online pornografik içeriklere daha sık giriyor.

Kadınların beden algısını cinsellik bağlamında değerlendirmeye yönelik 2 boyut incelenmiştir: birincisi, cinsel organların dış görünüşünden memnun olma, ikincisi ise cinsellik sırasında cinsel organlar hakkındaki özbilinçtir. 217 kadın lisans öğrencisi, genital görünüm memnuniyetsizliği, cinselliğin çoklu yönleri, genital görüntü öz-bilinçliliğiyle alakalı anketi doldurarak araştırmaya katılmışlardır. Path analizi sonucuna göre, genital görünümünden fazlaca rahatsız olmanın, cinsel ilişki sırasında daha yüksek genital öz bilinç ile ilişkili olduğunu belirtmiştir ve bu sonuçlar daha düşük cinsel saygı, cinsel tatmin ve riskli davranışlardan kaçınma motivasyonu ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Maas & Dewey, 2018).

Hollanda da yapılan bir araştırmaya göre, pornografi kullanım sıklığı fazla olan kişilerin penislerinin büyüklüğünden hoşnut olmadıkları; kadınların ise

göğüslerinden memnun olmama durumunun pornografiyle hiç ilişkisi bulunmamıştır (Cranney, 2015).

359 üniversite erkek öğrencilerinin ne sıklıkla pornografi izledikleri, medya ve kişilerarası baskı ölçümlerini, mezomorfik ideallerin içselleştirilmesi, beden imajı, vücut izleme, romantik ilişkilerde kaygı ve kaçınmayı değerlendirdiler. Path analizi sonucuna göre erkeklerin pornografi kullanım sıklığının, mezomorfik idealin içselleştirilmesi yoluyla kaslı olmama ve vücut yağı memnuniyetsizliği, romantik ilişkilerinde bağlanma kaygısı ve kaçınma ile pozitif ilişkisi olduğu belirtilmiştir (Tylka, 2015).

Üniversitede okuyan 18-24 yaş aralığında kadınlar (n=715) Fifty Shades'in okuyucu sayısı hakkında kesitsel bir çevrimiçi anketi tamamladılar. Analize 655 kadın (219'u en azından ilk romanı okumuş ve 436'sı hiçbir bölümünü okumamış) dahil edilmiştir. Sonuçlara göre, romanı okumayanlarla karşılaştırıldığında, en azından ilk romanı okuyan kadınların yaşamları boyunca bağırın, küfreden bir eşe sahip olma olasılığı okumayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hayatlarının bir noktasında oruç tuttıklarını ve zayıflatıcı maddeler kullandıklarını bildirme olasılıkları daha yüksekti. Üç romanı da okuyan kadınların son bir ay içinde aşırı içki içme, zayıflatıcı maddeler kullanma, yaşamları boyunca beş ya da daha fazla cinsel ilişkiye sahip olduklarını bildirmeleri daha olasıydı (Bonomi et.al., 2014). Araştırmalara göre, pornografik içeriğe çok fazla maruz kalanlar, daha fazla olumsuz beden algısı, vücudunu olduğu gibi kabul etmeme ve memnuniyetsizlik, pornografik içeriklerin daha çok içselleştirilmesi ve seks sırasında daha çok vücuda odaklanma olduğu bulunmuştur (Paslakis et.al., 2022). Goldsmith ve arkadaşlarının (2017) yaptığı araştırmaya göre, görsel pornografi izleyiciliğinin, kadınlar arasında daha fazla yüksek partner performansı beklentileri; erkekler arasındaysa cinsel aktivite sırasında vücut ve performansla ilgili bilişsel dikkat dağınıklığı ile ilişkilendirildi. Bu araştırmanın sonuçları, pornografi tüketen kişilerin, cinsel güvensizlik ve cinsel beklentiler yaşayabileceğini göstermektedir. Bir diğer araştırmaya göre, kadınlar (%47,9) cinsel görünümleri hakkında medyadan etkilendiklerini bildirmişlerdir. Çoğunluğu (%71,8) normal cinsel organları olmadığını ve 6 aydan uzun bir süredir labioplasti yaptırmayı düşündüklerini bildirmişlerdir ve son aydaki pornografi

tüketim oranı %19,7 olup, düşük genital benlik imajı ve benlik saygısıyla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Dogan & Yassa, 2019). Penis boyutundan memnun olmama durumu ile erkeklerin kıllı genital bölge tercihinin daha yüksek olması sık pornografi kullanımıyla ilişkilendirilmiştir (Prokop, 2016). Tylka ve Calogero (2019), sık pornografi tüketimi ile kişinin diyet uygulaması, vücut ağırlığıyla fazla meşgul olması, yemek yedikten sonra kusması ve yemeyle ilgili suçluluk arasında bir ilişkili olduğunu vurgulamışlardır. Lammle-Ruff ve arkadaşları (2019), yine aynı doğrultuda, sık pornografi tüketimi ile kişinin kaslı olma isteme dürtüsü arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Yine bir başka araştırma, sık pornografi kullanımının doğrudan kişilerarası cinsel nesneleştirme, içselleştirme ve yeme bozukluğu semptomatolojisini öngördüğünü ve içselleştirmeden dolayı kişilerin vücutlarını sürekli olarak gözledikleri ve bedenlerinden utanmalarını öngördüğünü ortaya koydu (Tylka & Kroon Van Diest, 2015). Avustralya ve Yeni Zelanda'da yaşayan 2733 heteroseksüel olmayan erkeğin katıldığı bir araştırmaya göre, katılımcıların neredeyse tamamı (%98,2) ayda ortalama 5,33 saat pornografi izlediğini belirtti. Sonuçlar, artan pornografi kullanımının kaslılık, vücut ağırlığı ve boy ile ilgili daha fazla memnuniyetsizlikle ilişkili olduğunu; daha fazla yeme bozukluğu belirtileri ve daha düşük yaşam kalitesiyle yine ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Griffiths et.al., 2018). Literatürde cinselleştirme ve cinsel nesneleştirme aynı kavramlar gibi kullanılsa da aslında birbirleriyle ilişkili iki ayrı fenomendir. Cinsel nesneleştirme, bir kişiyi bir bedene indirgemek ve ona bir nesne gibi davranmak anlamına gelir. Cinselleştirme ise kişinin değerini sadece seksiliği üzerinden tanımlamak, onun sadece cinsel çekiciliğine odaklanmak olarak tanımlanabilir. Reklamlarda, medyada, televizyonda genellikle kadınlar cinselleştirilirken erkekler onlar kadar cinselleştirilmez ve kadınlar cinselleştirildiğinde ahlaksız, akıllı kıt, daha az yetkin olarak gösterilmiştir. Cinselleştirilmiş kadın imajı makyaj yapmak, açık, kısa, dar pantolonlar ve yüksek topuklu ayakkabılar; erkeklerin cinselleştirilmiş imajı ise temiz ve iyi giyimli, fit ve kaslı olmaktır (Fasoli et.al., 2018). 4 ülkedeki heteroseksüel katılımcılardan veri toplandı: Almanya (n=640), Kore (n=799), Tayvan (n=488) ve ABD (n=888). Çok gruplu yapısal eşitlik modeli kullanılarak, değerlendirilen her ülkede pornografi kullanımının cinsel olarak nesnelleştirici davranışlarla önemli ölçüde ilişkili olduğu

bulunmuştur. Özellikle daha sık pornografi izleyen kişilerin cinsel nesneleştirme türlerine katılmayı onaylaması daha olası çıkmıştır (Willis et.al., 2022).

TARTIŞMA

Literatüre baktığımızda ebeveyn-çocuk iletişimi ne kadar iyi olursa pornografiye maruz kalma ve kondomsuz seks yapma olasılığı o kadar düşüktür. Buna rağmen yapılan araştırmalarda katılımcı sayısı yeterli değildir ve katılan kişilerin çeşitliliğini de artırmak gerekmektedir. ABD'deki örneklemelere bakıldığında katılımcılar çoğunlukla heteroseksüel, natrans ve beyazdır. Cinsel sağlık sonuçlarıyla ve pornografiye maruz kalmayla ilgili daha önceki çalışmalar, cinsel kimlik, ırk ve cinsiyet grupları incelendiğinde sonuçların değişebileceğini gösterdiğinden bu gruplardan yeterli ve spesifik örnek alınan tekrarlara ihtiyaç vardır (Wright et.al., 2020). 10 popüler web sitesinden toplam 100 video seçilerek kadın katılımcıların olduğu bir araştırma sonucuna göre kadınların daha pasif erkeklerin ise daha aktif bir konumda olduğu, kadın oyuncular cinsel aktiviteyi başlatma, ikna etme, cinsel aktivitenin hızını kontrol etme gibi daha yüksek performans gösterdikleri bulunmuştur. Az sayıda ve ücretsiz içerik analizi yapıldığı için çalışmanın kapsamı yetersiz kalmıştır. Benzer özelliklerin ve davranış kalıplarının tekrar edip etmediğini öğrenmek için farklı web sitelerindeki videoların da incelenmesi gerekirdi. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalar pornografi izleme sıklığının fiziksel özelliklere, ırka, video türüne veya belirli cinsel davranışlara göre artıp artmadığı araştırılmalıdır (Vannier et.al.,2014). Bridges ve Morokoff (2011) yaptığı araştırmada, erkeklerin sık cinsel medya kullanımı negatif ilişki memnuniyetiyle ilişkili bulunmuşken kadınların sık cinsel medya kullanımı olumlu ilişki memnuniyetiyle ilişkili bulunmuştur. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar, kadınların cinsel medya kullanım sıklığı ile erkeklerin ilişki doyumu arasındaki pozitif ilişkiyi açıklayıp açıklamadığını görmek için cinsel medya kullanımının yanı sıra cinsel ilişkilerin sıklığı da incelenmelidir. Muusses ve arkadaşlarının (2015) yaptığı araştırmaya göre ergenler çok sık pornografik içeriğe maruz kaldığında cinsel doyumlarında bir azalma yaşıyor ya da cinsel doyumları düşük olduğu için pornografik içerik izleme sıklığı artıyor ve partnerleriyle olan bağlılıkları da

etkileniyor fakat bu araştırmalar kesitsel çalışmalar olduğu için ileriki zamanlarda bu durumun değişip değişmediğiyle ilgili boylamsal bir çalışma yok ve gelecek araştırmalarda bu faktör dşnlmelidir. Siberseks bağımlığının problemli cinsel davranışlarla ilişkili olduğu bir araştırma da gösterilmiştir fakat araştırma yine heteroseksüel erkekler üzerinden yürütülmüştür. Bu sonuçlar kadınlara ya da eşcinsel kişilere genellenemediği için sonraki araştırmalar bu durumu göz önüne almalıdır (Sanagowski et.al., 2015). Problemli online cinsel aktivitelerin kişilerde cinsel işlev bozukluklarına yol açtığı belirtilmiştir ve ergenlerin cinselliği öğrendikleri ilk yer genellikle pornografik içeriklerdir. Bunun bir tehlikesi pornografinin genellikle gerçekçi ve sağlıklı davranışları yansıtması nedeniyle ergenlerde hatalı ve işlevsiz bilişlere yol açmaktadır. Bu durum cinsel gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda önleyici müdahaleler, erişilebilir, açık ve geçerli cinsel sağlık bilgileri içeren bir web sitesi kullanıma açılabilir ya da cinsel eğitim programı hazırlanabilir (Wery & Billieux, 2016). Efrati ve Amichai-Hamburger (2020) oğunluğu erkek olan ergenlerle yaptığı araştırmanın sonucuna göre porno bağımlısı olan erkek ergenlerin duygularını bastıran ve duygu düzenleme becerisi zayıf, narsistik kişilik özellikleri gösteren, daha içe kapanık ve çevreye uyum sağlama becerisi de zayıf olarak belirtilmiştir. Araştırma yapılırken porno kullanımı tek bir maddeyle ölçülmüştür ve kesitsel bir araştırma yapılmıştır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar pornografi kullanımını daha ayrıntılı incelemeli ve cinsel davranışın dinamiklerini daha iyi anlayabilmek için boylamsal araştırmalar yapılmalıdır. Bir diğer faktör de cinsel yönelimin cinsel davranışı açıklamada cinsiyetten daha önemli bir etken olup olmadığıyla ilgili bir araştırma bulgusu da yoktur bu durum da ileriki dönemde yapılacak araştırmalar için önemlidir. Weinstein ve arkadaşlarının (2015) yaptığı araştırmaya göre siberseksi çok fazla kullananların partneriyle yakınlık kurmada zorluk yaşayabileceği belirtilmiştir buna karşılık araştırmaya katılanların yaş aralıkları birbirinden farklıdır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalar kadın erkek yaşlarını eşit tutarsa sonuçları genellemek mümkün olacaktır. Morgan (2011) yaptığı araştırmada pornografiyi sık tüketmek, geç yetişkinlerin cinsel gelişimi sırasında cinsel senaryolar geliştirmesinde önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Cinsel gelişim döneminde pornografi izlemenin, ergenlerin ve geç yetişkinlerin kendi cinsel deneyimlerinde hayal kırıklığına neden

olan gerçekçi olmayan tutumları ve tercihleri nasıl geliştirebilecekleriyle ilgili daha fazla araştırma yapılması faydalı olacaktır. Bunlara ek olarak cinsel tercihlerin pornografi tüketiminden önce mi yoksa sonra mı oluştuğunu daha derinlemesine araştırmak ve pornografi türlerinin kişinin cinsel tutum ve davranışlarındaki rolünü daha iyi anlamak yararlı olacaktır. Pery ve Schleifer (2018) yaptığı araştırmada sık pornografi izleyen çiftlerin evliliklerini sonlandırma oranlarının iki kat daha fazla olduğu bildirilmiştir. Bu çalışma literatürde porno izlemenin evlilik istikrarıyla nasıl ilişkilendirildiğini açıklayan ilk boylamsal çalışmadır. Buna karşılık pornonun nasıl kullanıldığı, bu kullanımın her iki eş tarafından nasıl yorumlandığı, ilişkiyi sürdürmede ya da ayrılmalarda nasıl rol oynadığını anlamak için her iki eşle yapılan nitel araştırmalar literatürde yoktur. Gelecekte yapılacak olan çalışmaların bu nitel araştırmalara yönelmesi faydalı olacaktır. Fasoli ve arkadaşları (2017) fazla pornografi tüketiminin kadınları cinselleştirmeye yönelik tutumları arttırdığını belirtmişlerdir fakat çalışmayı sınırlı sayıda erkek katılımcıyla gerçekleştirmişlerdir. İleriki dönemde yapılacak olan çalışmaların kadın ve erkek katılımcıları eşit sayıda almaları karşılaştırma yapılabilmesi için önemlidir. Ayrıca literatürde cinsel azınlık grubunun (lgbt) cinselleştirilmiş kadın ve erkek algılarına dair bir çalışma yoktur. Ayrıca sözel olmayan cinselleştirici ifadelerin (yüz ifadesi, dokunma, kışkırtıcı beden dili gibi) cinsel nesneleştirmeye nasıl yol açtığı ile ilgili araştırmalar yapılabilir. Son olarak kendi literatürümüze baktığımızda porno bağımlılığının neredeyse hiç çalışılmadığını görüyoruz. Pornografinin ergenlerde beyne olan etkileri, kişilerarası ilişkileri, cinsel gelişimleri ya da beden algılarına dair çalışmaları yapmak literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca Covid-19 döneminde pornografi tüketiminin sıklığının artıp ya da azalmadığına yönelik bir çalışma da yoktur. Ayrıca yine pornografi izlemenin kültürden kültüre ya da dinden dine farklılaşma gösterip göstermediği de bir araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Abak, E. & Güzel, Ş. H.** (2021). Ruminatif düşünme stili, beden algısı ve sosyal görünüş kaygısının romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif semptomlarla ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24, 368-382.
- Abakay, U, Alıncak, F. & Ay, S.** (2017). Üniversite öğrencilerinin beden algısı ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 12-18.
- Aebi, M., Landolt, A., M., Mueller-Pfeiffer, C., Schnyder, U., Maier, T., & Mohler-Kuo, M.** (2015). Testing the ‘‘Sexually Abused-Abuser Hypothesis’’in adolescents: A population-based study.*Archives of Sexual Behavior*, 44, 2189-2199.
- Aktu, Y.** (2016). Levinson’un kuramında ilk yetişkinlik döneminin yaşam yapısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(2), 162-177.
- Aktuğ, B.** (2018). *Pornografi kullanımının etkisi ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması* (Yüksek lisans tezi).
- Allen, A., Kannis-Dymand, L. & Katsikitis, M.** (2017). Problematic internet pornography use: The role of craving, desire thinking, and metacognition. *Addictive Behaviors*, 70, 65-71.
- Alyanak, B.** (2011). Ergenlikte cinsel kimliğin gelişimi ve kaygılar. *Cinsellik ve Cinsel Eğitim*, 46.
- Arnett, J. J.** (2000). Emerging Adulthood. *American Psychologist*, 55(5), 469.
- Arslan, M.** (2020). Lise öğrencilerinin beden algısı ve yeme tutumunun incelenmesi ve bunların bki (beden kitle indeksi) ile ilişkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 107-117.
- Aslan, D.** (2004). Beden algısı ile ilgili sorunların yaratabileceği beslenme sorunları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(9), 326-329.
- Ata, A., Vural, A. & Keskin, F.** (2014). Beden algısı ve obezite. *Ankara Medical Journal*, 14(3), 74-84.
- Atak, H., & Çok, F.** (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Aydın, B.** (2020). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Başaran, İ. E.** (1994). *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Gül Yayınevi.
- Baysal, A.** (2001). Kişilerarası iletişim, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13.
- Boniell-Nissim, M., Efrati, Y., & Dolev-Cohen, M.** (2020). Parental mediation regarding children's pornography exposure: the role of parenting style, protection motivation and gender. *The Journal of Sex Research*, 57(1), 42-51.
- Bonino, S., Ciairano, S., Rabaglietti, E., & Cattelino, E.** (2006). Use of pornography and self-reported engagement in sexual violence among adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(3), 265-288.
- Bonomi, A. E., Nemeth, J. M., Altenburger, L. E., Anderson, M. L., Snyder, A. & Dotto, I.** (2014). Fiction or not? Fifty shades is associated with health risks in adolescent and young adult females. *Journal of Women's Health*, 23(9), 720-728.
- Böthe B, Toth-Kiraly I, Bella, N., Potenza, M. N., Demetrovics, Z. & Orosz, G.** (2020). Why do people watch pornography? The motivational basis of pornography use. *Psychology of Addictive Behaviors*, 35(2), 172-186.
- Bridges, J. A.** (2010). Pornography's effects on interpersonal relationships.
- Bridges, J. A.** (2019). Pornography and sexual assault. In W. O'Donohue and P. Schewe (eds), *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention* (ss. 129-149). *Springer, Cham*.
- Bridges, J. A., & Morokoff, J. P.** (2011). Sexual media use and relational satisfaction in heterosexual couples. *Personal Relationships*, 18, 562-585.
- Bronner, G. & Ben-Zion, I. Z.** (2014). Unusual masturbatory practice as an etiological factor in the diagnosis and treatment of sexual dysfunction in young men. *The Journal of Sexual Medicine*, 11(7), 1798-1806.
- Brown, R., & Shelling, J.** (2019). Exploring the implications of child sex dolls.
- Büyükkantarçılı, N.** (1998). Konuşma çözümlemesinde sözel olmayan göstergelerin işlevleri üzerine. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 9, 59-67.
- Cavaglioni, G.** (2009). Cyber porn dependence: Voice of distress in an Italian internet self-help community. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 7, 295-310.

- Chaffin, M., Silovsky, J. F., Madden, C., Berliner, L., Block, R., Johnson, T. C., Friedrich, W. N., Louis, D. G., Lyon, T. D., Page, I. J., & Prescott, D. S.** (2008). Report of the ATSA task force on children with sexual behavior problems. *Child Maltreatment*, 13(2), 199-218.
- Childress, A. R., Ehrman, R. N., Wang, Z., Li, Y., Sciortino, N., Hakun, J., Jens, W., Suh, J., Listerud, J., Marques, K., Franklin, T., Langleben, D., Detre, J. & O'Brien, C. P.** (2008). Prelude to Passion: Limbic activation by 'Unseen' Drug and Sexual Cues. *Plus One*, 3(1), e1506.
- Cohen, J. L.** (2021). *Kaygının karşı yakası*. Görünmez Adam Yayıncılık.
- Corne, S., Briere, J., & Esses, M. L.** (1992). Women's attitudes and fantasies about rape as a function of early exposure to pornography. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(4), 454-461.
- Cranney, S.** (2015). Internet pornography use and sexual body image in Dutch sample. *International Journal of Sexual Health*, 27(3), 316-323.
- Çakşak, A.** (2018). Ergenlerde cinsel eğitim. *Journal of institute of economic development and social researches*, 4(11):498-504.
- Çalışandemir, F. Bencik, S., & Artan, İ.** (2010). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).
- Çetin Korkmaz, S., Bildik, T., Erermiş, S., Demiral, N., Özbaran, B., Tamar, M. & Aydın, C.** (2008). Ergenlerde cinsel davranış ve cinsel bilgi kaynakları: Sekiz yıl arayla değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4):390-397.
- Çoker, O.** (2015). *Pornografiye yönelik tutumların, toplumsal cinsiyet rolleri ve demografik değişkenlerle ilişkisi* (Yüksek lisans tezi).
- DeKeseredy, S. & Hall-Sanches, A.** (2016). Adult pornography and violence against women in the heartland: results from a rural southeast Ohio study. *Violence Against Women*, 1-20.
- DeKeseredy, W. S.** (2015). Critical criminological understandings of adult pornography and woman abuse: new progressive directions in research and theory. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(4), 4-21.
- Deniz, Ü. & Yıldız Altan, R.** (2019). Milli eğitim bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3), 34-44.
- Deniz, Ü. & Yıldız, R.** (2018). Milli eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim programında cinsel gelişim ve cinsel eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 431-447.

- Dillard, R., Maguire-Jack, K., Showalter K., Wolf. G. K., & Letson, M. M.** (2019). Abuse disclosures of youth with problem sexualized behaviors and trauma symptomology. *Child Abuse & Neglect*, 88, 201-211.
- Dogan, O. & Yassa, M.** (2019). Major motivators and sociodemographic features of women undergoing labiaplasty. *Aesthetic Surgery Journal*, 39(12), 517-527.
- Dziak, M.** (2022). Interpersonal communication. *Salem Press Encyclopedia*.
- Efrati, Y., & Amichai-Hamburger, Y.** (2020). Are adolescents who consume pornography different from those who engaged in online sexual activities? *Children and Youth Services Review*, 111, 104843.
- Eliküçük, A. & Sönmez, S.** (2011). 6 yaş çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimiyle ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 45-62.
- Englander, E.** (2012). Low risk associated with most teenage sexting: A study of 617 18-year-olds. *In MARC Research Reports*, 2-11.
- Erdoğan, Ö. & Tütüncü, İ.** (2015). Üniversite öğrencilerinin beden algısı, yeme tutumu ve yakın ilişki kurma düzeyleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 17, 89-115.
- Erdönmez Çobanlı, I.** (2019). İletişimin döngüsel süreci bağlamında sözlü iletişim. *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi*, 2(1), 81-98.
- Eroğlu, E., Ataizi, M., Yüksel, N., & Yüksel, A.** (2013). Etkili iletişim teknikleri. *Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını*, (1733).
- Erol, A., Toprak, G., & Yazıcı, F.** (2002). Üniversite öğrencisi kadınlarda yeme bozukluğu ve genel psikolojik belirtileri yordayan etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 48-57.
- Erözkan, A.** (2009). Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 543-551.
- Fasoli, F., Durante, F., Mari, S., Zogmaister, C. & Volpato, C.** (2018). Shades of sexualization: when sexualization becomes sexual objectification. *Sex Roles*, 78, 338-351.
- Flood, M.** (2007). Exposure to pornography among youth in Australia. *Journal of Sociology*, 43(1), 45-60.
- Flood, M.** (2009). The harms of pornography exposure among children and young people. *Child Abuse Review*, 18(6), 384-400.

- Flood, M. & Hamilton, C.** (2003). Youth and Pornography in Australia: Evidence on the extent of exposure and likely effects.
- Fortenberry, J. D.** (2013). ‘‘Puberty and adolescent sexuality’’, *Horm Behav.*, 64(2): 280-287.
- Foubert, D. J., Blanchard, W., Houston, M. & Williams, R. R.** (2019). Pornography and sexual violence. In W. O’donohue and P. Schewe(eds), *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention* (ss. 109-127). *Springer, Cham*.
- Gillan, P. (Çev.).** (1987). *Cinsel sorunlar ve tedavileri el kitabı*. Menteş Kitabevi.
- Giray, H. & Kılıç, B.** (2004). ‘‘Bekar kadınlar ve üreme sağlığı’’, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 13(8): 286-289.
- Goldsmith, K., Dunkley, R. C., Dang, S. S. & Gorzalka, B. B.** (2017). Pornography consumption and its association with sexual concerns and expectations among young men and women. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 26(2), 151-162.
- Griffiths, S., Mitchison, D., Murray, S. B. & Mond, J. M.** (2018). Pornography use in sexual minority males: Associations with body dissatisfaction, eating disorder symptoms, thoughts about using anabolic steroids and quality of life. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 52(4), 339-348.
- Güner, P.** (2016). Cinsel kimlik gelişimi. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*, 2(1); 9-14.
- Hardy, A. S., Hurst, L. J., Price, J., Denton, L. M.** (2019). The socialization of attitudes about sex and their role in adolescent pornography use. *Journal of Adolescence*, 72, 70-82.
- Henderson, L., & Morgan, E.** (2011). Sexting and sexual relationships among teens and young adults. *McNair Scholars Research Journal*, 7(1), 31-39.
- Hou, H., Jia, S., Hu, S., Rong, F., Sun, W., Sun, T. & Zhang, H.** (2012). Reduces striatal dopamine transporters in people with internet addiction disorder. *Journal of Biomedicine and Biotechnology*, Article ID 854524.
- Ikova, S., Simon, A., Daneback, K. & Kvapilík T.** (2015). Bothersome exposure to online sexual content among adolescent girls. *Youth & Society*, 47(4), 486-501.
- İmamoğlu, S. E.** (2021). *Kişilerarası İlişkiler*. Yeni İnsan Yayınevi.

- Jalali-Farahani, S., Chin, S. Y., Mohd Nasir, M. T., & Amiri, P.** (2015). Disorder eating and its association with overweight and health-related quality of life among adolescents in selected high schools of Tehran. *Child Psychiatry & Human Development*, 46, 485-492.
- Karaca, H. N., Gündüz, A., & Aral, N.** (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(2), 65-76.
- Karadağ, Ş.** (2019). Üniversite öğrencilerinde olumlu düşünme becerisinin kişilerarası iletişim becerisi ile ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 131-136.
- Karagülle, A. E. & Çaycı, B.** (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 4(1), 1-9.
- Karakuş, T., Çağiltay, K., Kaşıkçı D., Kurşun, E., & Ogan, C.** (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171).
- Kayı, Z., Yavuz, F., Arıcan, N.** (2000). Kadın üniversite gençliği ve mezunlarına yönelik cinsel saldırı mağdur araştırması. *Adli Tıp Bülteni*, 5(3), 157-163.
- Kerkez, İ. F., Tural, V. & Akçınar, F.** (2013). Okul öncesi dönemde beden imajı algısı ve beden memnuniyetsizliği. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24(3), 234-244.
- Kingston, A. D., Malamuth, M. N., Fedoroff, P. & Marshall, L. W.** (2009). The importance of individual differences in pornography use: theoretical perspectives and implications for treating sexual offenders. *Journal of Sex Research*, 46(2-3), 216-232.
- Kızılok, E. G.** (2021). Cinsel Bağımlılık: Tanımı, Etiyolojisi ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(3), 394-411.
- Klettke, B., Hallford, D. J., & Mellor, D. J.** (2014). Sexting prevalence and correlates: A Systematic literature review. *Clinical Psychology Review*, 34(1), 44-53.
- Kühn, S., & Gallinat, J.** (2014). Brain structure and functional connectivity associated with pornography consumption: The brain on porn. *JAMA Psychiatry*, 71(7), 827-834.
- Laemmle-Ruff, I. L., Raggatt, M., Wright, C. J., Carrotte, E. R., Davis, A., Jenkinson, R., & Lim, M. S.** (2019). Personal and reported partner pornography viewing by Australian women and association with mental health and body image. *Sexual Health*, 16(1), 75-79.

- Laier, C., & Brand, M.** (2017). Mood changes after watching pornography on the internet are linked to tendencies towards internet-pornography-viewing disorder. *Addictive Behaviours Reports*, 5, 9-13.
- Lambert, N. M., Negash, S., Stillman, T. F., Olmstead, S. B. & Fincham, F. D.** (2012). A love that doesn't last: pornography consumption and weakened commitment to one's romantic partner. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 31(4), 410-438.
- Levenson, J. S., Baglivio, M., Wolff, K.T., Epps, N., Gomez, C. K., & Kaplan, D.** (2017). You learn what you live: Prevalence of childhood adversity in the lives of juveniles arrested for sexual offenses. *Advances in Social Work*, 18(1), 313-334.
- Li, D., & Zheng, L.** (2017). Relationship quality predicts online sexual activities among Chinese heterosexual men and women in committed relationships. *Computers in Human Behavior*, 70, 244-250.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Olafsson, K.** (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full finding and policy implications from the EU kids online survey of 9-16 years olds and their parents in 25 countries. *The London School of Economics and Political Science*, 1-6.
- Love, T., Laier, C., Brand, M., Hatch, L., & Hajela, R.** (2015). Neuroscience of internet pornography addiction: A review and update. *Behavioral Sciences*, 5(3), 388-433.
- Maas, M. K. & Dewey, S.** (2018). Internet pornography use among collegiate women: Gender attitudes, body monitoring, and sexual behavior. *SAGE Open*, 8(2).
- Martin, C. L., & Ruble, D. N.** (2010). Patterns of gender development. *Annual review of psychology*, 61, 353-381.
- Mckibbin, G., Humphreys, C., & Hamilton, B.** (2017). "Talking about child sexual abuse would have helped me": Young people who sexually abused reflect on preventing harmful sexual behavior. *Child Abuse & Neglect*, 70, 210-221.
- McInnes, E. & Ey, L. A.** (2020). Responding to problematic sexual behaviours of primary school children: supporting care and education staff. *Sex Education*, 20(1), 75-89.

- Meers, R. M., Koball, M. A., Oehlhof, W. M. Laurene, R. K. & Musher-Eizenman, R. D.** (2011). Assessing anti-fat bias in preschoolers: A comparison of a computer generated line-drawn figure array and photographic figure array. *Body Image*, 8(3), 293-296.
- Minarcik, J. Wetterneck, T. C. & Short, B. M.** (2016). The effects of sexually explicit material use on romantic relationship dynamics. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(4), 700-707.
- Morgan, E. M.** (2011). Associations between young adults' use of sexually explicit materials and their sexual preferences, behaviors, and satisfaction. *Journal of Sex Research*, 48(6), 520-530.
- Muusses, D. L., Kerkhof, P. & Finkenauer, C.** (2015). Internet pornography and relationship quality: A longitudinal study of within and between partner effects of adjustment, sexual satisfaction and sexually explicit internet material among newly-weds. *Computers in Human Behavior*, 45, 77-84.
- Newell, R. J.** (1999). Altered body image: a fear-avoidance model of psycho-social difficulties following disfigurement. *Journal of Advanced Nursing*, 30, 1230-1238.
- Newstrom, P. N. & Harris, M. S.** (2016). Pornography and couples: What does the research tell us?. *Contemporary Family Therapy*, 38, 412-423.
- Okumuşoğlu, S.** (2017). Diyet yapan kadınlarda beden algısı, benlik saygısı, yaş ve vücut kitle endeksi ilişkisinin araştırılması. *Ulakbilge*, 13,1171-1181.
- Öngören, B.** (2015). Sosyolojik açıdan sağlıklı beden imgesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 34, 25-45.
- Özel, N.** (2013). Kadın ve erkek liderlerin sözel iletişim yeterlilikleri ve bunun çalışanların iş tutumları üzerine etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*, 8(2), 141-160.
- Öztürk, M.** (2021). *Çocuk Psikiyatrisi*. Uçurtma Yayınları.
- Park, B. Y., Wilson, G., Berger, J., Christman, M., Reina, B., Bishop, F., Klam, W. P. & Doan, A. P.** (2016). Is internet pornography causing sexual dysfunctions? A review with clinical reports. *Behavioral Sciences*, 6(3), 17.
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E., & Öngel, K.** (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.

- Paslakis, G., Actis, C. C., Mestre-Back, G.** (2022). Associations between pornography exposure, body image and sexual body image: A systematic review. *Journal of Health Psychology*, 27(3), 743-760.
- Perry, S. L., & Schleifer, C.** (2018). Till porn do us part? A longitudinal examination of pornography use and divorce. *Journal of Sex Research*, 55(3), 284-296.
- Peter, J. & Valkenburg, P. M.** (2016). Adolescents and pornography: A review of 20 years of research. *The Journal of Sex Research*, 53, 509-531.
- Philaretou, G. A., Mahfouz, Y., A. & Allen R. K.** (2005). Use of internet pornography and men's well-being. *International Journal of Men's Health*, 4(2), 149-169.
- Pitchers, K. K., Balfour, M. E., Lehman, M. N., Richtand, N. M., Yu, L. & Coolen, L. M.** (2010). Neuroplasticity in the mesolimbic system induced by natural reward and subsequent reward abstinence. *Biological Psychiatry*, 67(9), 872-879.
- Pratt, R., Miller, R., & Boyd, C.** (2012). *Adolescents with sexually abusive behaviours and their families: Best interests case practice model-specialist practice resource*. Victorian Government Department of Human Services.
- Prokop, P.** (2016). Male preference for female public hair: an evolutionary view. *Antropol. Anz.*, 73(2), 169-175.
- Razzaq, K. & Dar, R. M.** (2020). Development and validation of a scale for the assessment of psychosocial issues associated with internet pornography among male university students. *Pakistan Journal of Medical Research*, 59(1), 22-27.
- Reis, H. T. & Sprecher, S.** (2009). *Encyclopedia of human relationships*. Sage Publications.
- Ringrose, J., Gill, R., Livingstone, S., & Harvey, L.** (2012). *A qualitative study of children, young people and 'sexting': A report prepared for the NSPCC*. London, UK: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.
- Rocci, A. & Saussure De L.** *Verbal Communication*, De Gruyter Mouton.
- Romano, M., Osborne, L. A., Truzoli, R., & Reed, P.** (2013). Differential psychological impact of internet exposure on internet addicts. *Plos One*, 8(2), e55162.

- Rostad, W. L., Gittins-Stone, D., Hungtinton, C., Rizzo, C. J., Pearlman, D., & Orchowski, L.** (2019). The association between exposure to violent pornography and teen dating violence in grade 10 high school students. *Archives of Sexual Behavior: The Official Publication of the International Academy of Sex Research*, 48(7), 2137-2147.
- Rothman, E. F. & Adhia, A.** (2016). Adolescent pornography use and dating violence among a sample of primarily black and hispanic, urban-residing, underage youth. *Behavioral Sciences*, 6(1).
- Rothman, E. F., Paruk, J., Espensen, A., Temple, J. R., & Adams, K.** (2017). A qualitative study of what US parents say and do when their young children see pornography. *Academic Pediatrics*, 17, 844-849.
- Sadock, B. J. & Sadock, V. A.** (2005). Klinik Psikiyatri. (Çev. Ed. Aydın, H. & Bozkurt, A.), 2.Baskı, Güneş Tıp Kitapevi, Ankara. Sayfa 352.
- Savcı, M., Ercengiz, M., Aysan, F.** (2021). *Problemlili Teknoloji Kullanımı*. Pegem Akademi.
- Seok, J. W. & Sohn, J. H.** (2015). Neural substrates of sexual desire in individuals with problematic hypersexual behavior. *Frontiers in Behavior Neuroscience*, 9, 321.
- Set. T., Dağdeviren, N. & Aktürk, Z.** (2006). Ergenlerde cinsellik, *Genel Tıp Dergisi*, 16(3): 137-141.
- Seto, C. M. & Lalumiere, L. M.** (2010). What is so special about male adolescent sexual offending? A review and test of explanations through meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(4), 526-575.
- Seto, C. M. & Lalumiere, L. M.** (2010). What is so special about male adolescent sexual offending? A review and test of explanations through meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(4), 526-575.
- Shirk, S. D., Saxena, A., Park, D. & Kraus, S. W.** (2021). Predicting problematic pornography use among male returning us veterans. *Addictive Behaviors*, 112, 106647.
- SIECUS**, (2004). Guidelines for Comprehensive Sexuality Education, Kindergarten Through 12th grade, 3rd edition, National Guidelines Task Force, Sexuality Information and Education Council of the United States.
- Siria, S., Echeburua, E., & Amor, P. J.** (2020). Characteristics and risk factors in juvenile sexual offenders. *Psicothema*, 32(3), 314-321.
- Skau, B.** (2007). *Who has seen what when? Pornography's contribution to the social construction of sexuality during childhood and adolescence*, Scholar Commons at Laurier.

- Sklenarik, S., Potenza, M. N., Gola, M., & Astur, R. S.** (2020). Approach bias for erotic stimuli among heterosexual female college students who use pornography. *Addictive Behaviors*, 108, 106438.
- Snagowski, J., Wegmann, E., Pekal, J., Laier, C., & Brand, M.** (2015). Implicit associations in cybersex addiction: Adaption of an implicit - association test with pornographic pictures. *Addictive Behaviors*, 49, 7-12.
- Soeters, K. E. & Van Schaik, K.,** (2006). Children's experiences on the internet. *New Library World*, 107(1/2), 31-36.
- Stevens, R., Gilliard-Matthews, S., Dunaev, J., Todhunter-Reid, A., Brawner, B. & Stewart, J.** (2017). "Social media use and sexual risk reduction behavior among minority youth: Seeking safe sex information", *Nurs Res*, 66(5): 368-377.
- Struthers, W. M.** (2017). Porn addiction. *Salem Press Encyclopedia of Health*.
- Sun, C. F., Wright, P., & Steffen, N.** (2017). German heterosexual women's pornography consumption and sexual behavior. *Sexualization, Media & Society*, 3(1), 1-12.
- Sun, C., Bridges, A., Johnson, A. J., & Matthew, B. E.** (2016). Pornography and the male sexual script: an analysis of consumption and sexual relations. *Archives of Sexual Behavior*, 45, 983-994.
- Sun, C., Bridges, A., Johnson, J. A., & Ezzell, M. B.** (2016). Pornography and the male sexual script: an analysis of consumption and sexual relations. *Archives of sexual Behavior*, 45, 983-994.
- Sun, C., Miezan, E., Lee, N. Y., & Shim, J. W.** (2015). Korean men's pornography use, their interest in extreme pornography and dyadic sexual relationships. *International Journal of Sexual Health*, 27(1), 16-35.
- Sungur, M. Z.** (1998). "Cinsel eğitim", *Klinik Psikiyatri Dergisi*, (2): 103-108.
- Szymanski, D. M. & Stewart-Richardson, D. N.** (2014). Psychological, relational, and sexual correlates of pornography use on young adult heterosexual men in romantic relationships. *The Journal of Men's Studies*, 22(1), 64-82.
- Şahin Küçük, İ. & Tortop, S. H.** (2019). Gelişimsel oyun terapisinin okul öncesi dönemde kullanımı. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Dergisi*, 6(2), 65-73.
- Şahin, Ş. & Çöven Özçelik Ç.** (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.

- Şimşek, A. & Bakır, S.** (2019). Türkçe öğretmenlerinin sözel olmayan iletişim davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(2), 1099-1118.
- Tarhan, N. & Nurmedov, S.** (2011). *Bağımlılık*. Timaş Yayınları.
- Taylor, K.** (2020). Nosology and metaphor: How pornography viewers make sense of pornography addiction, *Sexualities*, 23 (4), 609–629.
- Temple R. J., Paul, J. A., Van Den Berg, P., Le, V. D., McElhany, A., & Temple, B. W.** (2012). Teen sexting and its association with sexual behaviors. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 166(9), 828-833.
- Temple, R. J., Le, V. D., Van Den Berg, P., Ling, Y., Paul, J. A. & Temple, B.W.** (2014). Brief report: Teen sexting and psychosocial health. *Journal of Adolescence*, 37: 33-36.
- Tremblay, L., Lovsin, T., Zecevic, C. & Lariviere, M.** (2011). Perceptions of self in 3-5-year-old children: A preliminary investigation into the early emergence of body dissatisfaction. *Body Image*, 8(3), 287-292.
- Tural Büyük, E. & Özdemir E.** (2018). Lise öğrencilerinin beden algısı ile yeme tutumu arasındaki ilişki. *International Anatolia Academic Online Journal / Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-12.
- Tuzcuoğlu, N. Ve Tuzcuoğlu, S.** (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi*. Morpa Kültür Yayınevi, İstanbul, 7-61.
- Tylka, T. L.** (2015). No harm in looking, right? Men's pornography consumption, body image, and well-being. *Psychology of Men & Masculinity*, 16(1), 97-107.
- Tylka, T. L. & Calogero, R. M.** (2019). Perceptions of male partner pressure to be thin and pornography use: Associations with eating disorder symptomatology in a community sample of adult women. *International Journal of Eating Disorders*, 52(2), 189-194.
- Tylka, T. L. & Kroon Van Diest, A. M.** (2015). You looking at her "hot" body may not be "cool" for me: Integrating male partners' pornography use into objectification theory for women. *Psychology of Women Quarterly*, 39(1), 67-84.
- Uskun, E. & Şabaplı, A.** (2013). Lise öğrencilerinin beden algıları ile yeme tutumları arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(5), 519-528.
- Vannier, S., Currie, A., & O'Sullivan, L.** (2014). Schoolgirls and soccer moms: A content analysis of free "Teen" and "MILF" online pornography. *Journal of Sex Research*, 51(3), 253-264.

- Voon, V., Mole, T. B., Banca, P., Porter, L., Mitchell, S., Lapa, T. R., Karr, J., Harrison, N. A., Potenza, M. N. & Irvine, M.** (2014). Neural correlates of sexual cue reactivity in individuals with and without compulsive sexual behaviours. *PloS One*, 9(7), e102419.
- Weaver, B. J., Weaver, S. S., Mays, D., Hopkins, G. L., Kannenberg, W., & McBride, D.** (2011). Mental- and physical-health indicators and sexually explicit media use behavior by adults. *The Journal of Sexual Medicine*, 8, 764-772.
- Weinstein, A. M., Zolek, R. Babkin, A., Cohen, K. & Lejoyeux, M.** (2015). Factors predicting cybersex use and difficulties in forming intimate relationships among male and female users of cybersex. *Frontiers in Psychiatry*, 6, 54.
- Wery, A., & Billieux, J.** (2016). Online sexual activities: An exploratory study of problematic and non-problematic usage patterns in a sample of men. *Computers in Human Behavior*, 56, 257-266.
- Wetterneck, C. T., Burgess, A. J., Short, M. B., Smith, A. H., & Cervantes, M. E.** (2012). The role of sexual compulsivity, impulsivity, and experiential avoidance in internet pornography use. *The Psychological Record*, 62, 3-18.
- Willis, M. Bridges, J. A. & Sun, C.** (2022). Pornography use, gender, and sexual objectification: a multinational study. *Sexuality & Culture*, 26, 1298-1313.
- Willoughby, B. J., Carroll, J. S., Busby, D. M., & Brown, C. C.** (2016). Differences in pornography use among couples: associations with satisfaction, stability, and relationship processes. *Archives of Sexual Behavior*, 45, 145-158.
- Wolfe, L. J.** (2000). Assessment and treatment of compulsive sex/love behavior. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 18(4), 235-246.
- Wordecha, M., Wilk, M., Kowalewska, E., Skorko, M., Lapinski, A., & Gola, M.** (2018). "Pornographic Binges" as a key characteristic of males seeking treatment for compulsive sexual behaviours: Qualitative and quantitative 10-week-long diary assessment, *Journal of Behavior Addiction*, 7(2), 433-444.
- Wright, J. P., Tokunaga, S. R. & Kraus, A.** (2016). A meta-analysis of pornography consumption and actual acts of sexual aggression in general population studies. *Journal of communication*, 66, 183-205.

- Wright, P. J., Paul, B., & Herbenick, D.** (2020). Adolescent condom use, parent-adolescent sexual health communication, and pornography: Findings from a U.S. probability sample. *Health Communication, 35*(13), 1576-1582.
- Wright, P., Tokugana, R. S., & Kraus, A.** (2016). A meta-analysis of pornography consumption and actual acts of sexual aggression in general population studies. *Journal of Communication, 66*(1), 183-205.
- Yavuzer, H.** (2019). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H.** (2019). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitapevi.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J.,** (2014). "Sexting" and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents. *The Journal of Adolescent Health, 55*(6), 757-764.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Hamburger, M., Diener-West, M., & Leaf, P. J.** (2011). X-rated material and perpetration of sexually aggressive behavior among children and adolescents: Is there a link?. *Aggressive Behavior, 37*(1), 1-18.
- Zimmer-Gembeck, M. J. & Helfand, M.** (2007). "Ten years of longitudinal research on U.S. adolescent sexual behavior: Developmental correlates of sexual intercourse, and the importance of age, gender and ethnic background", *Developmental Review, 28*:153-224.
- Zosuls, M. K., Ruble, N. D., Tamis-Lemonda, S. C., Shrout, E. P., Bornstein, H. M. & Greulich, K. F.** (2009). The acquisition of gender labels in infancy: Implications for gender-typed play. *Developmental Psychology, 45*(3), 688-701.